

Nasilje u obitelji

Živković, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:366177>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

NASILJE U OBITELJI

Uzroci i posljedice za pojedinca i zajednicu

Diplomski rad

Mentor:

Doc. dr. sc. Davor Vuković

Studentica:

Ana Živković

Sumentor:

Dr. sc. Josip Bošnjaković

Đakovo, 2015.

Sažetak

Ovaj rad se bavi temom nasilja unutar obitelji. Radi se o sve prisutnijem fenomenu o kojemu se danas dosta raspravlja. Nasilje ovakvoga tipa ne bira svoje žrtve. Ono se može dogoditi i u bogatim i u siromašnim obiteljima. Ne postoji pravilo tko će biti žrtva, a tko nasilnik, iako se profil eventualnoga nasilnika može odrediti. U većini slučajeva radi se o osobama koje su u djetinjstvu bile zlostavljane, te su se od žrtve pretvorile u nasilnike. Nakana rada jest prikazati vrste nasilja te određene skupine pogođene istim, u prvome redu to se odnosi na ženu i djecu. Predstavljajući različite oblike nasilja, kako nad ženama tako i nad djecom, navode se i posljedice koje proizlaze iz istih. Cilj ovoga rada bio je prikazati uzroke i posljedice nasilja kako na pojedinca tako i na zajednicu, jer društvo jest ono koje treba podizati glas i apelirati na mir i dostojanstvo svake ljudske osobe.

Ključne riječi: obitelj, nasilje, posljedice, žena, djeca

Uvod

Pri govoru o obitelji često se dotakne i pitanje nasilja unutar iste. Iako je kroz povijest nasilje u obitelji smatrano isključivo osobnim problemom ili problemom užih članova obitelji, danas je ono postalo društveni problem. Djeci koja odrastaju u takvim obiteljima prijeti opasnost da isto ponašanje usvoje kao normalno te kasnije i sami pribjegavaju nasilju u obitelji. Različite humanističke znanosti, a posebno sociologija, psihologija i pravo, u velikoj mjeri su se posvetili proučavanju i istraživanju ovoga fenomena. Potrebno je istaknuti kako je političko-društveni interes usmjeren posebno nasilju nad djecom, najtežom među kategorijama nasilja. Međutim, interes za ovu kategoriju nasilja nije, niti smije, skrenuti pozornost sa ostalih tipova nasilja, poput nasilja u braku, nasilja nad starijim osoba, invalidnim skupinama itd.

Temeljna nit rada upravo je nasilje unutar obitelji. No kako se razvijala svijest o pravima čovjeka, tako se i srušila slika „idealne“ obitelji. Iako bi djetinjstvo trebalo biti najsretnije razdoblje života, nažalost u mnogim obiteljima je suprotno. Također su srušeni mitovi o tome da su zlostavljači bilo žena, bilo djece, nepoznate osobe. Nasilje u obitelji vrši jedan član ili više njih kako bi uspostavio dominaciju nad drugim članom obitelji, najčešće uporabom sile. Posljedice koje proizlaze iz istoga, ostavljaju traga i na fizičkom i psihičkom zdravlju čovjeka. Ukoliko obitelj smatramo jezgrom socijalizacije, postavlja se pitanje kako je moguće da ta ista jezgra postane mjesto nasilja. Apsurdno bi bilo reći kako je samo obitelj mjesto nasilja, naprotiv, stoga je potrebno istaknuti i druge izvore te aktivne sudionike nasilja. Nadalje, bitno je postaviti i granice kada se radi o „zlostavljanju djetetu“, „zlostavljanoj ženi“ itd. da bi razlikovali čin nasilja od čina koji to zapravo i nije.

Još korak dalje, nasilje nije samo ono što se manifestira na fizičkoj razini, već pogađa i druge sfere ljudske osobnosti. Tako se razlikuje psihičko, ekonomsko i spolno nasilje, sa svojim specifikumom, a svaki od navedenih čini nasilje u obitelji. Nasilje u užem smislu polazi od individualne razine. Promatrajući osobine ličnosti te sam njegov razvoj dolazimo do zapažanja kakve stavove te životne poglede ima nasilnik, odnosno osobe koje trpe nasilje. Nadalje, na obiteljskoj razini uključeni su međupartnerski odnosi, te odnosi među ostalim članovima obitelji. U širem smislu, nasilje se promatra i na sociokulturnoj razini, prateći obilježja zajednice, te prihvaćanje nasilja u društvu općenito.

Gore navedeno potaknulo je interes za samu temu i njezino produbljivanje u cilju isticanja osnovnih kategorija nasilja. Rad je podijeljen na četiri djela kojima slijedi zaključak. Prvo poglavlje posvećeno je razvoju čovjekove ličnosti. Krenuvši od teorija ličnosti pa sve do razvoje normalne odnosno abnormalne ličnosti, pokušava se utvrditi osobnost nasilnika. Jesu li nasilnici isključivo abnormalne ličnosti ili pak i psihički uravnotežena osoba može postati nasilnik? U drugom poglavlju prikazujemo analizu nasilja, vrste i oblike obiteljskog nasilja, te stav Crkve prema nasilju u obitelji. Treće poglavlje je posvećeno isključivo nasilju nad ženama te oblicima i posljedicama koje proizlaze iz istoga. U četvrtom poglavlju opisujemo kategorije nasilja nad djecom. Također, ovdje se osvrćemo i na posebne oblike zlostavljanja koji se mogu pojaviti već u prenatalnom razdoblju. Samo poglavlje završavamo opisujući profil partnerskog zlostavljača, te profil zlostavljača nad djecom.

1. Psihološke teorije ljudske osobnosti

Ključni dio psihičkog života pojedinca, ali i čovjekove prirode uopće, upravo je ličnost. Klasično je definirana kao dinamična organizacija psihofizičkih sustava unutar pojedinca koja određuje njegove jedinstvene prilagodbe okruženju u kojemu se nalazi. Drugim riječima, „ličnost je integracija osobinâ pojedinca u relativno stabilnu i jedinstvenu organizaciju koja određuje njegovu aktivnost u promjenjivoj okolini, a oblikuje se i mijenja pod utjecajem te iste aktivnosti.“¹

Ličnost pojedinca konkretizira se kroz njegovo ponašanje, odnos prema drugim ljudima, mogućnost da na njih utječe, ali i da se sam mijenja. Ako je čovjek svjesno i racionalno biće onda je ličnost ključna u njegovu samoodređenju, čini ga slobodnim i odgovornim za svoje postupke. Ukoliko je čovjek iracionalno biće, onda djeluje pod utjecajem nesvjesnog i okoline koja uvjetuju ponašanje i ličnost.²

Sasvim je sigurno da u formiranju ličnosti veliku ulogu imaju genetski i okolinski faktori, iako su u ovome slučaju oni genetski ipak presudni. Na temelju provedenih istraživanja, jednojajčani blizanci odgajani u različitim sredinama imaju iste crte ličnosti za razliku od dvojajčanih blizanaca odgajanih u istoj sredini. Također i istraživanje ponašanja na posve malim bebama predstavlja dobar prediktor kasnijih crta ličnosti kod odraslog čovjeka. Tako će agresivne bebe u budućnosti postati agresivni odrasli ljudi, dok će mirne bebe zadržati ovakav temperament i u kasnijem životu.³ No, također, ličnost se formira i pod utjecajem nekih vanjskih faktora. Na prvome mjestu možemo navesti obitelj. Obitelj je nezamjenjiva u odgoju i kroz povijest su joj se pridavala različita značenja. Treba li dijete odgajati obitelj ili zajednica, bilo je jedno od pitanja koja su se nametala svojevremeno. Bilo je razdoblja u kojem se smatralo da obitelj negativno utječe na razvoj djeteta. U Sovjetskom savezu i Njemačkoj provodila se praksa institucionalizacije djece, pri čemu se uvidjelo da odvajanje djece od roditelja utječe na njihov intelektualni i emocionalni razvoj. Naime, ovo je išlo u prilog tvrdnji da je obitelj specifična zajednica, s odgojnim potencijalom kojega ne mogu nadomjestiti neke druge institucije. U obitelji se razvijaju mogućnosti za individualan pristup ličnosti. Ljubav i sigurnost koje dijete osjeti u roditeljskom domu pratit će ga cijeli život. Život u obitelji ima funkciju škole za socijalne i emocionalne odnose djece prema drugim ljudima i društvenoj zajednici.⁴

¹ Usp., D. BEGIĆ, *Psihopatologija*, Zagreb, 2011, str. 121.

² Usp., *Isto*, str. 121.

³ Usp., B. PETZ, *Uvod u psihologiju. Psihologija za nepsihologe*, Naklada Slap, Zagreb, 2011., str. 303.

⁴ Usp. D. MALEŠA, <<Škola, roditelji, djeca>>, u: *Obnovljeni život*, vol.48., br. 6, 1993., str. 587.-588.

1.1. Fenomenološka teorija ličnosti

Začetnik ove teorije jest C. R. Rogers. Po njemu, čovjek po prirodi jest pozitivno biće, a djeluje isključivo na temelju dobrote. Stoga se osoba treba razvijati u skladu sa vlastitim mogućnostima. Iako stavlja naglasak na svjesni dio ličnosti, ipak ne negira nesvjesno. Sukladno tome, a i u skladu s Rogersovim promišljanjem istaknut ćemo tri dijela ličnosti: organizam, fenomenološko polje i vlastito ja. Sjedište iskustva svakog pojedinca jest organizam, te sve što je dostupno svijesti odvija se unutar njega. Tako doživljaj vanjske stvarnosti tvori fenomenološko polje pojedinca koje ima svjesni i nesvjesni dio.⁵

Vlastito ja najvažniji je dio ličnosti i obuhvaća opažanja samoga sebe i odnosa samoga sebe prema drugima. Svijest o postojanju i svijest o funkciji čini *realno ja*, za razliku od konstrukta *idealno ja*, odnosno onoga što bi osoba željela biti.⁶ Nesklad između sustava organizma i *vlastitog ja* može uzrokovati nastanak psihičkih poremećaja. Rogers smatra da je ostvarenje vlastitih potencijala prirodna težnja svih živih bića. Sva djeca su rođena s potrebom za bezuvjetnim pozitivnim prihvaćanjem. A to je pozitivno prihvaćanje uvjetovano, odnosno roditelji i društvo postavljaju niz određenih uvjeta. Budući da imamo snažnu potrebu za pozitivnim prihvaćanjem, prilagođavamo se zahtjevima okoline, iako oni ponekada bivaju u suprotnosti s našom težnjom ka samoostvarenju.

1.2. Teorija ličnosti prema Cattellu

R. B. Cattell osnovne sastavnice ličnosti naziva osobinama ličnosti koje dijeli na površinske i izvorne. Površinske osobine ličnosti vezane su uz specifično ponašanje u specifičnim situacijama. Kako se mijenjaju ponašanja, mijenjaju se i ove osobine ličnosti. Izvorne osobine, naime, nisu povezane sa situacijom. One su bitne za određenje pojedine ličnosti i njezino ponašanje u budućnosti.

Cattell, nadalje, razlikuje okolinske osobine povezane s okolinom i uvjetovane njome; konstitucijske osobine koje su određene naslijeđem, a koje su ujedno i dinamične ukoliko potiču na aktivnost, te osobine temperamenta koje oblikuju emocionalne načine reagiranja.

Ličnost se po njemu, razvija međudnosom naslijeđa i procesa učenja.⁷

⁵ Usp. D. BEGIĆ, *Nav. dj.*, str. 121.

⁶ Usp. *Isto*, str. 121.

⁷ Usp. *Isto*, str. 123.

1.3. Teorija ličnosti prema Eysencku

H. J. Eysenck, britanski psiholog njemačkog podrijetla te teoretičar ličnosti, razlikuje četiri razine ličnosti hijerarhijski poredane od najnižeg prema najvišem stupnju. Konkretno, to su: specifične pojedinačne reakcije; uobičajena ponašanja koja se ponavljaju u određenim situacijama; osobine ličnosti i tipovi ličnosti.

Prema Eysencku, u nastanku ličnosti naslijeđe je samo temelj, a konačnu ulogu u određivanju ličnosti pojedinca ima okolina. Pri tome važno mjestu imaju učenje i socijalizacija. Ličnost je prikazana koordinatnim sustavom, s dvije dimenzije, introvertiranost i neuroticizam. Vrijednost tog sustava dobiva na činjenici što uspijeva dokazati njegovu opravdanost na osnovi naslijeđenih karakteristika živčanog sustava.⁸ Njegov koncept nadopunjuju P. Costa i R. McCrae, stvorivši petofaktorski model za opis i procjenu ličnosti: „neuroticizam (sklonost anksioznim, ljutitim i depresivnim osjećajima); ekstraverzija (sklonost asertivnosti, aktivnosti i druženju s drugima); otvorenost (prema novim iskustvima i doživljajima), ugodnost (usmjerenost na pozitivne i pomažuće interakcije s drugim ljudima) i savjesnost (sklonost ustrajnom i pouzdanom ponašanju u realiziranju ciljeva).“⁹

1.4. Dimenzije ličnosti po Cloningeru

C. R. Cloninger navodi tri obilježja ličnosti, isključivo određena genetsko-neurobiološkom podlogom. Sukladno tome govorimo o traganju za novim; izbjegavanju štete, odnosno svega što izaziva tjelesnu ili psihičku bol i ovisnost o nagradi. Kombinacija navedenoga dovodi do specifičnih poremećaja ličnosti.

Obilježja ličnosti Cloninger svrstava u temperament, te uvodi tri dimenzije karaktera: samovođenje, suradnja i nadilaženje samoga sebe.¹⁰

1.5. Freudova teorija ličnosti

S. Freuda, bečkog psihijatra, s pravom možemo nazvati ocem psihoanalize. Glavna značajka ovoga velikog psihijatra jest u tome što je iznio teoriju po kojoj je čovjek nesvjesno biće. Takvo poimanje čovjeka odudaralo je od svih dotadašnjih promišljanja. Začetnik psihoanalitičke teorije, ističe da su osnovni sastavni elementi psihoanalitičkog učenja, učenje

⁸ Usp., *Isto*, str. 311.

⁹ Usp., *Isto*, str. 123.

¹⁰ Usp., *Isto*, str. 124.

o otporu i potiskivanju, o nesvjesnom, o etiološkom značaju seksualnog života i o važnosti doživljaja u djetinjstvu.¹¹ Po njemu psihoanaliza nikada ne poistovjećuje svjesno i duševno. Duševno su pojave poput osjećanja, mišljenja ili pak volje.¹² Na temelju svjesnog i nesvjesnog, Freud je koncipirao strukturu ličnosti. Po njemu ličnost dijelimo na *id*, *ego* i *super-ego*. *Id* je urođena komponenta ličnosti. Ono predstavlja urođene, nesvjesne instinkte koji pojedinca motiviraju na ostvarenje tjelesnog zadovoljstva, tj. funkcionira prema načelu ugone.¹³ *Ego* kao dio ličnosti komunicira s vanjskim svijetom i funkcionira po principu realnosti. Na samome kraju ostaje *super-ego* ili *nad ja*. *Nad ja* zastupa zahtjev moralnosti. Ono motri na *ego* (*ja*), vodi ga i prijeti mu kao što su to ranije činili roditelji sa djecom. Sadrži moralne vrijednosti koje prvenstveno usađuju roditelji, a zatim i učitelji, idealni uzori. Razvija se socijalizacijom.¹⁴ Freudovu teoriju ličnosti slikovito se može shvatiti kao santu leda, vrlo mali dio je iznad vode, a veći dio se nalazi pod vodom. Ono iznad vode predstavlja naše doživljaje kojih smo svjesni. U razini vode ili malo ispod nje nalaze se doživljaji kojih postajemo svjesni samo donekle, a sve ostalo pod vodom spada među posve nesvjesne ili podsvjesne doživljaje.¹⁵ Prema Freudu za formiranje ličnosti ključno je rano djetinjstvo, točnije od rođenja do pete godine života, u kojemu dijete prolazi određene faze. Od toga jesu li faze uspješno zadovoljene, ovisit će uspješan i normalan razvitak ličnosti.

1.6. Ponašanje i vlastitosti ljudske osobe

Počevši već od grčkih filozofa, evidentna je činjenica kako postoji nešto što nazivamo ljudskom prirodom, ono nešto na temelju čega čovjek jest čovjek. Tako se čovjeka različito definiralo. Definiralo ga se kao racionalno biće, kao društvena životinja, životinja koja može praviti oruđa ili životinja koja pravi simbole. S vremenom je došlo do sve većeg naglašavanja povijesnog pristupa čovjeku. Proučavanje povijesti ljudskosti nagovještavalo je da je čovjek naše epohe toliko različit od čovjeka iz prethodnih razdoblja. Proučavanje primitivnih naroda otkrilo je takvu različitost običaja, vrijednosti, osjećaja i misli da su mnogi antropolozi došli do uvjerenja da je čovjek rođen kao bijeli list papira na koji svaka kultura piše svoj tekst.¹⁶

¹¹ Usp. S. FREUD, *Autobiografija*. Nova predavanja za uvođenje u psihoanalizu. Radiša Timotić, Beograd, 1970., str. 42.

¹² Usp. S. FREUD, *Uvod u psihoanalizu*, Radiša Timotić, Beograd, 1969. str. 17.

¹³ Usp. <http://www.istrzime.com/psihologija-licnosti/freud-i-suvremena-psihologija-sto-nam-je-ostavio-otac-psihoanalize/> (preuzeto: 1.05.2015.)

¹⁴ Usp. S. FREUD, *Nav. dj.*, str. 150.-154.

¹⁵ Usp. B. PETZ, *Nav. dj.*, str. 308.-309.

¹⁶ Usp. E. FROMM, *Anatomija ljudske destruktivnosti*, Naprijed, Zagreb, 1980., str. 45.

Sam Darwin je bio svjestan činjenice da čovjeka kao čovjeka karakteriziraju ne samo fizički nego i psihički atributi, smatrajući čovjekovo ponašanje manje instinktivnim. Uspoređujući ga sa životinjom, smatra da im je zajednička znatiželja, oponašanje, pažnja, predočavanje, ali čovjek te faktore posjeduje na višem stupnju i primjenjuje ih na složeniji način. Čovjek na racionalan način pretresa i poboljšava adaptivnu prirodu svoga ponašanja. Također, on je samosvjestan, razmišlja o svojoj povijesti, budućnosti, smrti.¹⁷

Napredak misli među istraživačima evolucije manifestira se u pogledima jednog od najjemenitnijih istraživača, G. G. Simpsona. On inzistira na tome da su čovjekovi bitni atributi drugačiji od atributa životinja. On govori da je čovjek životinja, ali bit njegove jedinstvene prirode leži upravo u onim karakteristikama koje ne dijeli ni s jednom drugom životinjom. Dakle, njegovo mjesto i njegov značaj u prirodi nisu definirani njegovom animalnošću već njegovom humanošću.¹⁸

U psihologiji jedan od najpoznatijih pokušaja opisa čovjekovih specifičnih potreba je pokušaj A. Maslowa, koji je sastavio listu čovjekovih osnovnih potreba, psiholoških i estetskih, potreba za sigurnošću, pripadanjem, ljubavlju, poštovanjem, znanjem i razumijevanjem.¹⁹ Čovjek se može definirati kao primat koji se pojavio na stupnju evolucije na kom je instinktivna determinacija dostigla minimum, a razvoj mozga maksimum. Čovjek je jedina životinja koja predmete ne samo da spozna već zna da ih spozna, a sukladno tome razvija i samosvijest. Budući da posjeduje samosvijest shvaća svoju bespomoćnost i ograničenja svog postojanja. Nikada nije slobodan od dihotomije svoga postojanja, ne može se osloboditi svoga duha, niti se može osloboditi svoga tijela. Njegovo znanje raste, paralelno sa sviješću o njegovu neznanju.

1.7. Normalna i abnormalna osobnost

a) Psihičko zdravlje ili normalno ponašanje

„Normalna psiha nije samo odraz funkcije središnjeg živčanog sustava nego cjelokupnoga čovjekova ustrojstva, odnosno posljedica genetskog, ekološkog, povijesnog, društvenog, gospodarskog i kulturnog naslijeđa. Važna značajka psihičke normalnosti jest subjektivan osjećaj koji ima pojedinac o sebi i okolina o njemu. S druge strane, psihička normalnost

¹⁷ Usp., *Isto*, str.46.

¹⁸ Usp., *Isto*, str. 47.

¹⁹ Usp., *Isto*, str. 47.

uvjetovana je i sposobnošću vlastite prilagodbe na zahtjeve drugih osoba i na okolinu uopće te sposobnost za djelovanje.²⁰

b) Psihički abnormalno ili patološko ponašanje

Definicija abnormalnog ponašanja nije ni lagana ni jednostavna. Ona je složena jednako kao i samo abnormalno ponašanje koje se manifestira kao rijetka pojava. Naime, ovdje treba ukazati na to da svako kršenje etičkih, socijalnih ili zakonskih normi ne mora nužno biti odraz psihičkog stanja čovjeka. Netko krši norme, bude sankcioniran, ali njegovo ponašanje nije psihički abnormalno i ne ulazi u kategoriju psihijatrijskih entiteta. Ipak, postoje i suprotne situacije kada kršenje zakonskih normi uključuje psihičku abnormalnost. Tada se konkretno govori o određenim psihičkim poteškoćama koje dovode do nerazumijevanja učinjenoga.

Također, osobna patnja značajna je odrednica abnormalnog ponašanja. Kao što je bol vodeći simptom u mnogim tjelesnim bolestima, tako je i sa subjektivnim osjećajem patnje u psihičkom poremećaju. Ako bolesnik shvaća da je njegovo stanje promijenjeno, odstupajuće i patološko, može se govoriti o psihičkom simptomu. Osoba može imati djelomični uvid u svoje stanje, odnosno biti pak nekritična prema svojim simptomima i smatrati da joj nije potrebno liječenje.²¹

1.7.1. Poremećaji doživljavanja ličnosti

Osoba s duševnom bolešću je opasna, kako za sebe, tako i za okolinu. Naime, treba naglasiti i to da je ovaj kriterij samo djelomično primjenjiv i pogodan za otkrivanje psihičkih abnormalnosti. Opasnost obično proizlazi iz agresivnosti, odnosno agresivnog ponašanja, a ono može biti autoagresivno ili heteroagresivno. Agresivnost usmjerena prema sebi može se pojavljivati kao suicidalnost ili samoozlijeđivanje. Ova autodestruktivnost može bit rezultat psihičkih poremećaja, ali se katkad takvo ponašanje i ne može povezati sa psihičkim poremećajem. Slično je i sa heteroagresivnim ponašanjem koje se pojavljuje u vrlo raznolikim oblicima. Laici, odnosno osobe koje nisu stručne, većinom se opasnošću koriste kao najvažnijom odrednicom abnormalnog ponašanja. Tako upadaju u zabludu i stvaraju stigmatu

²⁰ Usp. D. BEGIĆ, *Nav. dj.*, str. 6.

²¹ Usp., *Isto*, str. 7

prema duševnom bolesniku. Naime, „ prosječan“ psihijatrijski bolesnik ne pokazuje mnogo više heteroagresivnog ponašanja nego tjelesni bolesnik ili zdrava osoba.

Poremećaji ličnosti pojavljuju se kao poremećaji doživljavanja vlastite ličnosti i kao poremećaji ličnosti u užem smislu.²²

1.7.2. Poremećaji ličnosti u užem smislu

Nije uvijek lako povući granicu između normalnog i abnormalnog. Potpuno normalni ljudi ponekada ispoljavaju simptome koji spadaju u kategoriju abnormalnog, baš kao što se i poneki abnormalni ljudi ponašaju sasvim normalno. Naravno, u slučajevima teških duševnih bolesti očigledno je da se radi o bolesnoj ličnosti.²³ Ovdje je riječ o dominaciji različitih crta ličnosti koje „prekrivaju“ ostale značajke osobe. Kako bi neka značajka ličnosti postala i poremećaj ličnosti, ona treba zadovoljiti određene uvjete. Ponašanje treba biti patološko (odstupajuće od očekivanog), perzistirajuće (često prisutno tijekom razdoblja od najmanje 5 godina) i pervazivno (jasno uočljivo u različitim situacijama).

Redovito se poremećaji ličnosti dijele na anksiozne, ekscentrične i dramatične poremećaje ličnosti. U užem smislu mogu se ovdje svrstati i trajne promjene ličnosti koje su uslijedile nakon katastrofičnih doživljavanja, psihijatrijske bolesti ili ozlijede mozga.²⁴

1.8. Zaključno o ličnosti

Ličnost je kompletna psihička struktura koja obuhvaća emocionalne i kognitivne osobine, oblike doživljavanja i reagiranja, temperament, moralne osobine i karakter. Također, ličnost obuhvaća i ponašanje osobe. Ona je u psihičkom smislu cjelokupnost neke osobe. Za razliku od ličnosti, osobnost ne pokriva sve aspekte sadržane u konceptu ličnosti. Osobnost upućuje na neke osobne značajke pojedinca po kojemu se on razlikuje od drugih, značajke koje ne moraju biti isključivo psihičkoga karaktera. Svatko ima osobine ličnosti, koje mogu, ali ne moraju biti promijenjene. Ako je određena crta ličnosti izrazito prisutna i dovodi do smetnji u funkcioniranju osobe ili u njezinu kontaktu s okolinom, riječ je o tzv. poremećaju ličnosti.²⁵

Ličnost je djelo najviše životne hrabrosti. Apsolutna potvrda individualnog postojanja i najuspješnije prilagođavanje na univerzalnu datost uz najveću moguću slobodu vlastitog

²² Usp. *Isto*, str. 124.-125.

²³ Usp. M. ZVONAREVIĆ, *Psihologija*, ŠK, Zagreb, 1973., str. 124.

²⁴ Usp. *Isto*, str. 125.

²⁵ Usp. *Isto*, str. 122.

odlučivanja. Razvija se tijekom cijeloga života i tek kroz naša djela postaje očigledno tkosmo.

Pitanje razvoja ličnosti, kratko elaborirano prethodnim tekstom, za cilj je imalo uvesti u slijedeća područja rada. Konkretno, eventualno pružiti odgovor na pitanje odnosa (ne)uravnotežene ličnosti i nasilne osobe. Činjenica je kako velik broj nasilnika pati od određenih poremećaja osobnosti, najčešće antisocijalnoga, ali je pozamašan broj i onih koji su po tome pitanju u granicama uravnoteženoga. Nadalje, koliko su pasivni subjekti nasilja u opasnosti da se njihova struktura ličnosti izmijeni te i oni sami postanu nasilnici ili započnu razvijati druga patološka ponašanja. Kompleksna su ovo pitanja i jednoznačan odgovor na ista ne postoji, stoga je potrebno analizirati samu kategoriju „nasilja“, manifestaciju nasilja te njegove najčešće ciljane skupine.

2. Teorija i analiza nasilja

Nasilje²⁶ se najčešće definira kao oblik očitovanja ponašanja, pri čemu se ulaže svjestan napor u izazivanju boli ili povrede. Dva su osnovna tipa ovoga agresivnog ponašanja, reaktivni i instrumentalni. Reaktivni tip agresije predstavlja rezultat fizičke ili psihičke kazne koja je više svrha, no što je sredstvo. Instrumentalni tip, uključuje namjeru ili intenciju da se zada bol ili povreda pri čemu je osoba svjesna da agresivnim ponašanjem postiže cilj.²⁷

Agresivnost se pojavljuje već u djetinjstvu, kao takva raste i jača s čovjekovim godinama i ostaje prisutna u njemu sve do vremena njegove smrti. Iako već i u manjim obiteljskim zajednicama razorno djeluje, organizirana u skupine još više dobiva na svome intenzitetu.²⁸ Pojam agresije u psihološkom smislu je veoma širok i obuhvaća niz pojava. Svaku psihološku agresiju bitno karakterizira neprijateljski stav subjekta prema objektu. Frustrirani subjekt prenosi svoju agresiju na drugu osobu.²⁹

Ukoliko agresija odgovara pojmu nasilja, označava jedno neprijateljsko ponašanje protiv drugog pojedinca koje za njega može, a i ne mora, imati pogubne posljedice. Negativne posljedice proizašle iz agresije ili nasilja svrstavamo u oblike zlostavljanja, koji se mogu manifestirati kao ozljeđivanje, bolest ili smrt.

2.1. Sociološko poimanje nasilja

Sociološki gledano, nasilje jest jedan široki spektar. Promatrajući ga u odnosu na razvoj pozitivnih ljudskih potencijala, ono ga ograničava i onemogućava. Nasilje označava sve one postupke koje nasilnik upotrebom sile koristi protiv žrtve, ne bi li joj na određeni način nanio bol, patnju, odnosno u konačnici stavio žrtvu pod svoju kontrolu.³⁰ U trenutku takva agresivna ispada, postavlja se pitanje ima li osoba zaista dovoljno slobode u odlučivanju, te samokontrole u ponašanju. Odnosno, gubi li ih, zbog crta svoje ličnosti, pod emocionalnim pritiskom. Mnoštvo je ovakvih sličnih pitanja, ali treba napomenuti kako agresivne osobe nisu isključivo samo one s poremećajem ličnosti. Naime, i uravnotežene osobe bez poremećaja

²⁶ Nasilje se najčešće definira slijedećim: primjena sile protiv volje ili prava onoga na kome se primjenjuje; postupak protiv prirode ili duha čega koji se provodi na silu; pravna i protupravna uporaba fizičke sile te neugodnost koja je posljedica takvoga čina. U: *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Novi liber, Zagreb, 2002., str. 795

²⁷ Usp. S. RADENOVIĆ, *Bioetika i nasilje*, u: *European Journal of Bioethics*, vol.5, br.5, 2012., str., 206.

²⁸ Usp. T. IVANČIĆ, *Agresivnost i povjerenje*, Zagreb, 2001., str. 5.

²⁹ Usp., M. ZVONAREVIĆ, *Psihologija*, Zagreb, 1973., str. 118. Upravo Fromm navodi kako ljudska agresija nadmašuje agresiju čovjekovih životinjskih predaka, o čemu usp. E. FROMM, *Anatomija ljudske destruktivnosti*, Zagreb, 1980., str. 11.

³⁰ Usp., S. RADENOVIĆ, *Nav. dj.* str. 206.

ličnosti mogu biti agresivne i počiniti određeni prijestup.³¹ Znanstvene studije u SAD-u od 1990. naovamo pokazuju da agresivno ponašanje počinje u najranijem djetinjstvu i izražava se sve do mladenačke dobi stvarajući rizik za smetnje ličnosti te uzrokujući i psihosomatske poremećaje.³²

2.2. Kulturološko-civilizacijski vid nasilja

Nasilje nije jednostavno niti kulturološki objasniti. Ono je staro koliko čovjek i društvo, no unatoč tome, usporedno s razvojem civilizacije ono se ne smanjuje i ne povlači. Tehničko-tehnološkim usavršavanjem, ono se svi više razvija, do tih mjera da biva masovnije i razornije. Nasilje se manifestira različitim oblicima i ulazi u sve sfere čovjekova života, kako privatnoga, tako i javnoga. Unatoč tome nije uvijek prepoznatljivo niti vidljivo. Iako svojim nazivom ukazuje na upotrebu sile ipak ga ne možemo suziti samo u okvire fizičkoga nasilja, već je od izuzetne važnosti zaustaviti se i na psihičkome nasilju. Nasilje je negativna društvena pojava, no iako je neprihvatljivo, ipak postoje one situacije u kojoj je ono neizbježno.

Analizirajući sam problem nasilja primjećujemo da ono nije u skladu s čovjekovim racionalnim ponašanjem, te da čovjek nije uvijek u mogućnosti kontrolirati situacije u kojima se nalazi, a koje u krajnjem slučaju mogu završiti nasilnim ponašanjem. Sigmund Freud je govorio kako nasilje leži u samoj srži čovjekova bitka. Psihoanalizom društva Freud pokazuje kako se nasilnik i žrtva identificiraju. Svoju teoriju izgrađuje na odnosu oca i sinova. Grubom primjenom moći otac želi uspostaviti vlast nad svojim sinovima i izgoni ih iz grupe, dok s druge strane, sinovi se tome odupiru, te primjenom nasilja ubijaju svoga oca i uspostavljaju anarhiju. Time se oni identificiraju sa svojim ocem.³³

Zaključno možemo reći kako sociološke analize potvrđuju da je nasilje u većoj mjeri ukorijenjeno unutar društvenih okvira. Dakle, čovjek nije sam po sebi nasilan. Društvo je prvi pokazatelj nasilja. Ono na neki način odobrava i potiče nasilje, čini ga društveno prihvatljivim, a pojedinac to usvaja. U skladu s navedenim nasilje možemo promatrati kao nasilje “prema unutra” i nasilje “prema van”. Potonje predstavlja pobunu protiv društvenih okvira, smatrajući ih nepravednima. Dok s druge strane nasilje “prema unutra” jest nasilje

³¹ Usp., S. FATOVIĆ FERENČIĆ – A. TUCAK, *Medicinska etika*, Zagreb, 2011., str. 180.

³² Usp., R. WINKEL, *Djeca koju je teško odgajati*, Zagreb, 1996., str. 55.

³³ Usp., S. RADENOVIĆ, *Nav. dj.*, str. 207.-208.

unutar društvenih okvira. Društveni okviri smatraju se nepromjenjivima, stoga se javlja nasilje unutar čovjekove najbliže okoline, destruktivno ili pak autodestruktivno.³⁴

Pri kraju teoretske analize samoga pojma “nasilje”, potrebno je spomenuti dvije definicije nasilja, a koje će biti važne i za daljnji rad. Svjetska zdravstvena organizacija definira nasilje kao „namjerno korištenje fizičke sile ili nasilja protiv sebe, druge osobe ili protiv društva koje rezultira ili ima velike šanse da rezultira nanošenjem povreda, psihičke štete, suzbijanjem razvoja ili smrću.”³⁵ S druge strane, *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji*, iz 2003, u čl. 4. navodi da je nasilje

“svaka primjena fizičke sile ili psihičke prisile na integritet osobe, svako drugo postupanje jednog člana obitelji koje može prouzročiti ili izazvati opasnost da će prouzročiti fizičku ili psihičku bol, prouzročenje osjećaja straha ili osobne ugroženosti ili povrede dostojanstva, fizički napad bez obzira na to da li je nastupila tjelesna ozljeda ili ne, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima i drugi načini pogrđnog uznemiravanja, spolno uznemiravanje, uhođenje, kao i svi drugi načini uznemiravanja, protupravna izolacija ili ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja s trećim osobama i oštećenje ili uništenje imovine ili pokušaj da se to učini.”³⁶

2.3. Oblici i vrste obiteljskog nasilja

Fenomen nasilja u obitelji prvenstveno čini psihičko, fizičko i seksualno nasilje prema punoljetnim osobama izvršeno od strane bračnih i izvanbračnih partnera, sadašnjih i bivših, a zatim i ostalih članova obitelji. Objektom društvene pažnje postaje tek od sredine 20. stoljeća, kada se otpočela stvarati društvena klima pogodna za ostvarivanje ravnopravnosti žena.³⁷

Brojna provedena istraživanja pokazuju u kojemu pravcu se nasilje razvijalo te njegove najbrojnije ciljane skupine. Tako prema rezultatima 48 svjetskih istraživanja, 10% do 69% žena izjavljuje da je bilo tjelesno zlostavljano tijekom života od strane partnera; oko 20% žena i 5% do 10% muškaraca bilo je seksualno zlostavljano u djetinjstvu, a pretpostavlja se da

³⁴ Usp., *Isto*, str. 209.

³⁵ World report on violence and health: summary, http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf, (preuzeto: 25.04.2015.)

³⁶ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, 2003., u: *Narodne novine*, br. 116., <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/306174.html>, (preuzeto: 25. 04. 2015.)

³⁷ Usp., S. RADENOVIĆ, *Nav. dj.*, str. 209.

je 4% do 6% ostarjelih roditelja izloženo zlostavljanju u obitelji.³⁸ Ovome također možemo pridodati i zlostavljanje psiho-socijalno-emotivne naravi: odbacivanje, zastrašivanje, ignoriranje, uskraćivanje emocionalnih odnosa.³⁹ Evidentno je kako nasilje u obitelji dobiva sve veći zamah te naglo raste, iako točne podatke o njegovoj rasprostranjenosti nije uvijek moguće dobiti.

Zanimljivo je istaknuti kako se u nekim kulturama i društvima zlostavljanje unutar obitelji ne smatra nasiljem, nego uobičajenim i dopuštenim ponašanjem. Prema anketi provedenoj među muškarcima s područja Balkana, točnije, ispitanika iz zemalja Srbije, Hrvatske, te Bosne i Hercegovine, potonji smatraju da trebaju zadržati prevlast nad ženama. Šamaranje, batine i slično, ne smatraju nasiljem nego „disciplinskim mjerama.“ Nadalje, smatraju da postoje situacije u kojima je žena zaslužila udarce, iako su generalno jednoglasni u osudi nasilja nad ženama.⁴⁰ Prema statističkim podacima o počiniteljima prekršajnog djela nasilničkog ponašanja u obitelji prema spolu i godinama života u promatranom razdoblju od 2007.-2010., dolazi se do podataka o tome da su muškarci mnogo češće počinitelji prekršaja (82,6%). U odnosu na dobnu skupinu, počinitelji nasilničkog ponašanja u obitelji su muškarci dobne skupine od 40 do 49 godina (21,7%), potom muškarci od 30 do 39 godina (21,1%). Nakon njih slijede muškarci dobne skupine od 50 do 59 godina (20,6%). Udio muškaraca dobne skupine od 18 godina do 24 godine, te od 25 godina do 29, a i onih iznad 60 godina jest znatno manji.⁴¹

Iako su žene one koje su češće zlostavljane, niti muškarci nisu izuzeti. Za primjer može poslužiti sisačko-moslavačka županija na čijem području policijska uprava bilježi slučajeve nasilja nad muškarcima.⁴² O nasilju nad muškarcima nema toliko podataka i nije toliko javno kao nasilje nad ženama i djecom, a jednako tako ne postoji stručna literatura koja bi posvjedočila o navedenome. Ipak primjeri pokazuju kako su muškarci više žrtve emocionalnog i ekonomskog zlostavljanja, nego li tjelesnog, o čemu svjedoči slijedeći primjer:

³⁸ Usp., M. ČUDINA – OBRADOVIĆ, J. OBRADOVIĆ, *Psihologija braka i obitelji*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 469.

³⁹ Usp., S.FATOVIĆ FERENČIĆ, A.TUCAK, *Nav. dj.*, str. 165.

⁴⁰ Usp., S. RADENOVIĆ, *Nav.dj.*, str. 211. Generalno, ne postoji pravilo tko će biti žrtva, a tko počinitelj nasilja, iako u većem postotku žene bivaju žrtve obiteljskog nasilja. Tako Vidović navodi slijedeće: „U kontekstu obiteljskog nasilja kojeg su žrtve žene sve je više počelo prevladavati stajalište da nasilje prema drugoj osobi ni u kojem obliku ne može biti ničija privatna stvar, a posebice s obzirom na učestale teške posljedice koje iz obiteljskog nasilja mogu proizaći, uključujući i ubojstvo (L. VIDOVIĆ, «Tjelesno kažnjavanje djece u obitelji», u: *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 15, broj 1/2008., str. 303).

⁴¹ Usp., D. ROGIĆ HADŽALIĆ – J. KOS, *Nasilje u obitelji: pravni okvir i pojavi oblici 2007.-2010.*, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2012., str. 26

⁴² Usp. D. POREDOŠ LAVOR – S. JERKOVIĆ, «Nasilje nad muškarcima», u: *Policijska i sigurnost*, vol.20, br.3, Zagreb, 2011., str. 401.

„Klijent I. je po zanimanju strojarski tehničar. Bračnu je zajednicu zasnovao u svojoj 39-oj godini života s četrnaest godina mlađom suprugom koja je po zanimanju diplomirani ekonomist. I. je vodio brigu za svoje starije roditelje koji su u većem opsegu ovisili o njegovoj pomoći, u čemu njegova supruga nije sudjelovala, iako su živjeli u kući koju su im njegovi roditelji poklonili. Opisuje da je supruga često njegove roditelje nazivala pogrđnim imenima, a njega omalovažavala zbog niže izobrazbe u odnosu na nju, osobito pred drugim ljudima i u društvu. S vremenom ga je počela i socijalno izolirati tako da više nisu zajedno izlazili. Navodi kako ga je supruga često omalovažavala pred djecom kojima je govorila da ga ne trebaju slušati, što su djeca vremenom i prihvatila. Pred djecom ga je nazivala pogrđnim imenima, što su ubrzo počela i djeca činiti./.../“⁴³

Navedeni primjer ukazuje kako ovakav način ophođenja narušava dostojanstvo i samopoštovanje osobe (muškarca u ovome slučaju). Nesvjesni da djeca bivaju svjedoci vršenja nasilja nad bračnim supružnikom i sama djeca usvajaju uočeni oblik ponašanja te se i sami počinju slično ponašati, kako ćemo vidjeti na narednim stranicama⁴⁴.

2.3.1. Oblici nasilja

Među različitim oblicima nasilja na prvome mjestu svakako je tjelesno nasilje, ubrojeno u vidljive oblike nasilja. Vijeće Europe tjelesno nasilje definira kao „svako kažnjavanje kojim se korištenjem tjelesne snage namjerava uzrokovati neka razina boli ili nelagode.“⁴⁵ Odbor za prava djeteta UN definira ga kao „svako kažnjavanje u kojem se primjenjuje tjelesna snaga s namjerom da izazove neku razinu boli ili nelagode, ma kako blago. Kao metode navode se i, primjerice: šamar, udarac rukom, nogom ili predmetom (štapom, remenom, bičem, šibom, kuhačom i dr.), tresenje, bacanje, grebanje, ugrizi, povlačenje za kosu ili uši, prisiljavanje djeteta da stoji u neudobnim položajima, nanošenje opekotina, prisilno gutanje i drugo.“⁴⁶ Dugotrajno tjelesno zlostavljanje ima štetne posljedice na identitet osobe, izaziva kod žrtve

⁴³ D. POREDOŠ LAVOR – S. JERKOVIĆ, *Nav. dj.*, str. 405.

⁴⁴ Iako daleko od stručno znanstvena dokaza, za potkrijepu navedenoga poslužiti će izjava djece vrtića u Šibeniku, iz koje izdvajamo slijedeću: «Mama ne želi biti šef, ali mora, jer tata je tako blesav!». Usp. <http://sibenskiportal.hr/2015/01/27/tko-je-sef-u-tvojoj-kuci-mama-ne-zeli-biti-sef-ali-mora-jer-tata-je-tako-blesav/> (preuzeto: 24.04. 2015.)

⁴⁵ Eliminating corporal punishment: a human rights imperative for Europe's children, *Council of Europe Publishing*, 2005., str. 20.

⁴⁶ Opća preporuka UN. broj 8 iz 2006.godine (preuzeto: 27.04.2015.)

osjećaj bezvrijednosti što ih još više čini ovisnima o zlostavljaču.“⁴⁷ Tjelesno nasilje većinom provode emocionalno nezrele osobe.

Psihičko nasilje definira se prema *Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji* kao

„primjena psihičke prisile koja je prouzročila osjećaj straha, ugroženosti ili povrede dostojanstva, verbalno nasilje, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje, uhođenje ili uznemiravanje preko svih sredstava za komuniciranje ili preko elektroničkih i tiskanih medija ili na drugi način ili komuniciranja s trećim osobama, protupravna izolacija ili ugrožavanje slobode kretanja.“⁴⁸

Psihičko nasilje ranjava i ponižava osobu koja se zatvara u samu sebe. Ne suprotstavljajući se agresoru, potiskuje svoju bespomoćnost u podsvijest. Naposljetku upravo to potiskivanje može dovesti do niza post-traumatskih stresnih poremećaja. Psihološko nasilje je razoran oblik nasilja koji uništava samopouzdanje osobe i kojega je najteže dokazati.⁴⁹ Također, pod ovu kategoriju može se ubrojiti i emocionalno nasilje, gdje se žrtvu podređuje počinitelju, nastojeći držati kontrolu nad svim njezinim životnim aspektima.

Spolno nasilje „tjera ženu na seksualne aktivnosti koje ona ne želi; ozljeđuje ju ili ponižava pomoću seksa; siluje ju, ozljeđuje njezine intimne dijelove ili je sili u seksualne odnose s drugima“⁵⁰ Osim ovoga oblika, postoji i trgovanje ljudima, ženama i djecom, te spolno nasilje nad djecom.

Ekonomsko nasilje definirano je kao

“oštećenje ili uništenje osobne i zajedničke imovine ili zabrana ili onemogućavanje korištenja osobne i zajedničke imovine ili pokušaj da se to učini te oduzimanje prava ili zabrana raspolaganja osobnim prihodima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja ili rada, prisiljavanje na ekonomsku

⁴⁷ R. J. ANIĆ, *Žena u Crkvi i društvu*, Sarajevo-Zagreb, 2012., str. 195.

⁴⁸ *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, čl.4 NN*, 137/09, 14/10, 60/10. <http://www.zakon.hr/z/81/Zakon-za-%C5%A1titi-od-nasilja-u-obicelji>, (preuzeto: 24.05.2015)

⁴⁹ Usp. M. MAMULA, «Žrtve nasilja u obitelji», u: *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*, Zagreb, 2014., str. 397.

⁵⁰ M. KOLAR : <http://actnow.hr/wp-content/uploads/2009/08/PrirucnikZenska.pdf>, (preuzeto: 24.05.2015.)

ovisnost, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i skrb o djeci ili drugim uzdržavanim članovima zajedničkog kućanstva.“⁵¹

2.3.2. Nasilje nad djecom kao posebna kategorija nasilja

Kako je već rečeno, zbog vlastitosti svakog pojedinog, razlikuje se nasilje među bračnim partnerima, nasilje roditelja nad djecom i nasilje djece nad roditeljima. Iako je najčešće nasilje među bračnim partnerima koje je uzrokovano prvenstveno nedovoljnom emocionalnom zrelošću, odnosno zavisti⁵² i ljubomorom⁵³, nasilje nad djecom svakako predstavlja posebnu kategoriju nasilja koju ćemo ovdje uvodno dotaknuti, te ćemo ju u narednom poglavlju detaljnije obraditi.

Iako kao direktne sudionike podrazumijeva bračne partnere, ono nažalost ne isključuje i nasilje nad djecom. Svako njihovo svjedočenje roditeljskim svađama jest jedan oblik nasilja, a pogotovo nanošenje direktnih ozljeda, odnosno nasilja koje je direktno usmjereno prema njima. Osim fizičkog nasilja, bitno je za napomenuti i ono nevidljivo ili indirektno nasilje, koje ostavlja trajne posljedice za dijete.“ Ponavljanje nečeg što na prvi pogled može izgledati banalno, primjerice "ma daj ti si glup", itekako može imati svoje posljedice. Ta izjava ne mora djelovati na svako dijete, ali jedno od djece u višečlanoj obitelji će se poistovjetiti s njom i odustati od sebe, a to je nasilje.“⁵⁴

Iako ne toliko često, događa se i to da djeca postanu nasilnici nad svojim roditeljima. Ova je vrsta nasilja, ocjenjuju stručnjaci, najslabije istražen oblik obiteljskog nasilja koji posljednjih godina nezaustavljivo raste. “Riječ je o jednom od socijalno marginaliziranih problema, a nasilje djece prema roditeljima, a ponekad i prema bakama i djedovima, još uvijek se nažalost gura pod tepih i u sramu i strahu od osude okoline skriva između četiri

⁵¹ *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, čl.4 NN, 137/09, 14/10, 60/10.* <http://www.zakon.hr/z/81/Zakon-o-za%C5%A1titi-od-nasilja-u-obitelji> (preuzeto: 28.04.2015.)

⁵² Zavist, neprijatna emocija usmjerena na osobu kod koje opažamo da posreduje ono što mi nemamo a za čime čeznemo. uključuje i osjećanje da smo nepravedno zakinuti, tj. da bi bilo pravedno da posedujemo ono(ugled, titulu, moć, bogatstvo i sl.) što poseduje osoba kojoj zavidimo. Ličnost prema kojoj osjećamo z. zaokuplja naše misli fantazije, osjećanja i predstavlja važnu osobu u našem životu. Ž. TREBJEŠANIN, *Rečnik psihologije*, Beograd, 2004., str. 546.

⁵³ Ljubomora, kompleksno emocionalno stanje koje označuje mržnju jedne osobe prema drugoj, u vezi s odnosom obiju prema trećoj osobi. Najčešća forma ljubomora je tzv.seksualna ljubomora, koja ima često i ambivalentnih karakteristika. Ljubomora ima kod normalnih ljudi, dok patološka ljubomora može biti jedan od glavnih simptoma pojedinih duševnih oboljenja. Ž. TREBJEŠANIN, *Rečnik psihologije*, Beograd, 2004., str. 255.

⁵⁴ I. JURJEVIĆ : <http://www.zadarskilist.hr/clanci/10082011/nasilje-nad-djecom---jesmo-li-ga-uistinu-svjescni> (preuzeto: 28.04.2015.)

zida.⁵⁵ Kako vidimo, ova vrsta nasilja ne uključuje samo roditelje. Radi se o osobama treće životne dobi, koja također mogu postati žrtve nasilja.

2.4. Odnos Crkve prema nasilju u obitelji

Korijene nasilja pronalazimo već u Svetome Pismu na primjeru Kajina i Abela. Tako čitamo: „Kajin pak reče svome bratu Abelu: 'Hajdemo van!' I našavši se na polju, Kajin skoči na brata Abela te ga ubi.“ (Post 4, 3-5.8) Navedeni citat Svetoga Pisma ukazuje na postojanje nasilja još od najranijih vremena. Od prvoga bratoubojstva nasilje postaje prisutnom stvarnošću od kojega nije izuzeta niti jedna osoba. Činjenicu postojanja nasilja kroz cjelokupni razvoj čovjekove povijesti, potvrđuje i patrijarhalno društvo. Za vrijeme patrijarhata nasilje je bilo institucionalizirano, odnosno, nasilje biva javna stvar kojom se nastoji dokazati muževa nadmoć nad ženom.

U današnjem, postpatrijarhalnom društvu, nastavlja se isto, iako nasilje iz sfere javnoga (društvenoga) prelazi u sferu privatnoga (obiteljskoga). Prvenstveno je uspostavljanje ekonomske ravnopravnosti žena, zahvaljujući kojoj su stvoreni preduvjeti da žena stekne pravo na dostojanstvenu egzistenciju izvan neposredne kontrole muškaraca iz obitelji, nesumnjivo pridonijelo stvaranju društvene klime pogodne za suočavanje s problemom nasilja u obitelji.

Na ovu vrstu nasilja nije imuna niti Crkva za koju obitelj ima ogromnu važnost. Drugi vatikanski koncil obitelj naziva kućnom Crkvom, zajednicom u kojoj se od najranije dobi stječu ispravne vrednote ljudskoga življenja.⁵⁶ No što je s onima koji ne dijele isto mišljenje, u čijim obiteljima ne vlada sklad, već je svakodnevno prisutno nasilje? Na koje načine Crkva pomaže takvim obiteljima? Naime, crkvene ustanove koje uključuju bračno-obiteljska savjetovišta, svjesni su činjenice obiteljskog nasilja, te se na adekvatan način nastoji pružiti pomoć osobama pogođenima nasiljem u obitelji. S obzirom na to razvijeni su konkretni projekti poput *Sigurnih kuća* – skloništa za žene i djecu koji su žrtve obiteljskog nasilja u obitelji. Primarni cilj rada Skloništa je osiguravanje direktne zaštite i psihosocijalne podrške

⁵⁵ <http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Broj-maloljetnih-zlostavljacka-rapidno-se-povecava-Roditelji-u-strahu-od-vlastite-djece?articlesrclink=related> (preuzeto: 28.04.2015.)

⁵⁶ >>Za mene je smisao života sretna obitelj, uspješan posao i ostvarivanje sebe u zajednici u kojoj živim. A živim da bih stvarao radost i sreću onima s kojima živim.(Mislav)<< P. ARAČIĆ – I. DŽINIĆ, *Mladi roditelji o Bogu, Crkvi i odgoju*, Đakovo, 2013., str. 33.

ekstremno ugroženim kategorijama žena i djece. Naime, Skloništa osim što pružaju podršku i pomoć žrtvama nasilja, također nastoji pružiti adekvatnu pomoć počinitelju nasilja.⁵⁷

Svakako, ovdje navodimo i niz govora pape Franje, kojima nastoji probuditi svijest ljudi o ispravnom bračnom življenju. Papa ističe da su i muškarac i žena stvoreni na sliku Božju. Božje povjerenje u muškarca i ženu izravno je i potpuno. Grijehom nastaje nepovjerenje između muškarca i žene, dolazi do sumnji i razaranja sklada. Nadalje, papa ukazuje na povijesnu problematiku poimanja žena. Ističe negativno poimanje patrijarhalnih kultura, podčinjavanja žena, te današnju instrumentalizaciju i mercifikaciju ženskoga tijela u medijskoj kulturi.⁵⁸ „Nema sumnje da moramo učiniti mnogo više za žene, ako želimo vratiti veću snagu uzajamnosti između muškaraca i žena. Nužno je, naime, da se ženu ne samo više sluša, već da njezin glas ima stvarnu težinu, priznati ugled, u društvu i Crkvi.“⁵⁹

U govoru o braku i obitelji, papa ne zaboravlja ni djecu, najljepši plod blagoslova kojeg Stvoritelj daje muškarcu i ženi. Djeca nas podsjećaju da smo uvijek djeca i kada postanemo odrasle osobe. To nas vraća na činjenicu da život nismo sami sebi dali, već smo ga primili.⁶⁰ Ističući čistoću i ljepotu dječjega srca, papa također ukazuje i na sve negativnosti koje djeca doživljavaju, kako unutar društva, tako i unutar obitelji. Društvo ponekad loše postupa s djecom, kako sa moralnog tako i sa sociološkog gledišta. Mnoga su odbačena, napuštena, ukradeno im je djetinjstvo. U siromašnim zemljama mnoga su djeca izrabljena, marginalizirana, žrtve zločinaca i trgovanja djecom. U takozvanim bogatim zemljama mnoga djeca proživljavaju drame koje na njima ostavljaju dubok trag, zbog krizâ u obiteljima, odgojnih propusta i katkad nehumanih uvjeta života. U svakom slučaju ta su djeca ranjena u tijelu i duši. Plaćaju cijenu nezrelih zajednica i neodgovornih rastava, ona su prve žrtve. Često upijaju nasilje koje nisu kadra "probaviti" i pred očima odraslih prisiljeni su navikavati se na ponižavanje.⁶¹ Papa apelira na dužnost obitelji i društva za pružanjem dostojnog života svakoj

⁵⁷ Usp. <http://www.fld.ba/stranica/sigurna-kuca-skloniste-za-zene-i-djecu-zrtve-nasilja-u-porodici> (preuzeto 13.05. 2015.) za potkrijepu navedenoga navodimo i slijedeće : >> Sigurna kuća Vukovarsko-srijemske županije otvorena je u srpnju 2008. godine u suradnji s Vukovarsko-srijemskom županijom. Osim što omogućavamo smještaj ženama žrtvama obiteljskog nasilja te njihovoj djeci, u sklopu Sigurne kuće nalazi se Savjetovalište u kojem naše stručnjakinje pružaju usluge psihosocijalne i pravne pomoći.<< <http://www.babe.hr/hr/sigurna-kuca-vukovarsko-srijemske-zupanije/> (preuzeto 13.05.2015.)

⁵⁸ Usp. http://www.svantun-rijeka.hr/hr/22_travnja_2015_papina_kateheza_na_opcoj_audijenciji_u_srijedu/724/8 (preuzeto: 12.05.2015.)

⁵⁹ Usp. http://www.svantun-rijeka.hr/hr/15_travnja_2015_papina_kateheza_na_opcoj_audijenciji_u_srijedu/710/8 (preuzeto: 12.05.2015.)

⁶⁰ Usp. http://www.svantun-rijeka.hr/hr/18_ozujka_2015_papina_kateheza_na_opcoj_audijenciji/658/8 (preuzeto: 12.05.2015.)

osobi. Da bi to uspjelo, nužno je posvjestiti braku i obitelji onaj prvotni naum koji je uspostavio Isus Krist.

U prevenciji otkrivanja i otklanjanja nasilja pomaže nam i Apostolska pobudnica, *Familiaris consortio*, koja nalaže da se priprava za brak treba sastojati od dalje, bliže i neposredne priprave.⁶² „Pastoralna priprava u daljoj, bližoj i neposrednoj etapi, s ciljanim planom, preventivno može utjecati na otkrivanje i otklanjanje nasilja. Opća priprava zahtijeva nadasve prilagođene i progresivne kateheze, koje će ciljano pozitivno govoriti o braku i obitelji i dati više prostora govoru o ljubavi u životu čovjeka, ne isključujući govor o uklanjanju nasilja.“⁶³

Osim pastoralnoga, problem nasilja jest jedan od negativnih uzroka koji utječu na dobro supruga i na obitelj. Iako *Zakonik kanonskog prava* ne donosi definiciju nasilja u obitelji, niti se toj materiji posebno posvećuje, *Zakonik* navodi niz odredaba kojima se želi izravno ili neizravno zaštititi obitelj ugrožena prisilom, strahom, zlonamjernom prijevarom, s ciljem da se ostvari i promiče zdrav i harmoničan život unutar obitelji.⁶⁴ Ukoliko se „ženidba može promatrati kao čin (vjenčanje) kojim se uspostavlja ženidbena zajednica između muške i ženske osobe (*in fieri*) i kao trajno stanje (*in factoesse*),“⁶⁵ sukladno tomu možemo govoriti o zaštiti od nasilja kod ženidbe *in factoesse*, te ženidbe *in fieri*. U fazi sklapanja ženidbe, odredbama *Zakonika* nastoje se umanjiti buduće moguće štete za zaručnike i ujedno zaštititi ženidbu, a samim time i buduću obitelj od mogućih neurednih stanja, među kojima se može pojaviti i nasilje.⁶⁶

Također, nužno je za napomenuti da osim nasilja koje se događa isključivo unutar jedne obitelji, postoji i ona vrsta nasilja koja može nastupiti i prije samoga sklapanja bračne veze. Tako *Zakonik* u kan. 1089. navodi slučaj otmice prema kojoj se drugu osobu zadržava i prisiljava na sklapanje braka. Fizička prisila i strah uključuju nasilje nad drugom osobom. I oblik nesposobnosti čovjeka, različite neuroze, psihoze, također ga čine nedovoljno sposobnim za zdravo rasuđivanje, što kasnije može dovesti do loših posljedica, kako za bračnog partnera, tako i za cijelu obitelj.⁶⁷

⁶¹ Usp. http://www.svantun-rijeka.hr/hr/8_travnja_2015_papina_kateheza_na_opcoj_audijenciji_u_srijedu/696/8 (preuzeto: 11.05.2015.)

⁶² Usp. IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica *Familiaris consortio*, KS, Zagreb, 1981., str. 86.-87.

⁶³ J. ŠALKOVIĆ, *Odredbe kanonskoga prava o zaštiti od nasilja u obitelji*, u: *Nasilje nad ženama – Teološko pastoralni izazov*, Zbornik radova, Split, 2006., str. 167.

⁶⁴ Usp. J. ŠALKOVIĆ, *Nav. dj.*, str. 165.

⁶⁵ N. ŠKALABRIN, *Ženidba. Pravno-pastoralni priručnik*, Đakovo, 1995., str. 66.

⁶⁶ J. ŠALKOVIĆ, *Nav.dj.*, str. 165.

⁶⁷ Usp., *Isto*, str. 168.-171.

Kratkim pravno-pastoralnim prikazom nastojali smo pokazati da i sama Crkva kao jedna od institucija zapravo može i mora odigrati ulogu u suzbijanju nasilja u obitelji. Ona je pozvana da navješćujući Krista naviješta ljudima mir, ljubav i ne nasilje. Crkva pruža svjedočanstvo pomirenja te time želi prenijeti poruku mira i solidarnosti. Nasilje ponižava osobu koja ga podnosi, ali također ponižava i osobu koja ga vrši. Ono je pokazatelj slabosti i nemoći, porazno je za osobu.⁶⁸ Nasilje u obitelji, bez imalo sumnje postaje aktualnim problemom današnjice. Crkva je ona koja ima preventivni karakter u zaštiti od nasilja u obitelji, dok je zakonski karakter pridržan društvu. "Obveza je i pravo društva i Crkve shvatiti i otkriti logiku i pravila nasilja, odrediti strategiju zaštite od nasilja u obitelji te donijeti kratkoročne i dugoročne mjere za sprječavanje nasilja u obitelji. Nažalost, nasilje je sve češće prikriveno i teško ga je prepoznati."⁶⁹

2.5. Nasilje i mediji

Mediji su jedan sustav javnoga informiranja javnosti, koji na neki način oblikuju stvarnost u kojoj živimo. Prema *Zakonu o medijima*, "mediji su: novine i drugi tisak, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletekst i ostali oblici dnevnog ili periodičnog objavljivanja urednički oblikovanih programskih sadržaja prijenosom zapisa, glasa, zvuka ili slike."⁷⁰ Uz navedeno svakako treba spomenuti i internet kao medij. Unatoč brojnim pozitivnim elementima, kao što je npr. bolje povezivanje svijeta, često imaju negativni utjecaj na društvo, posebice na djecu, koja su izložena neprimjerenim sadržajima koji utječu na njihovo ponašanje.⁷¹ Djeca su uvelike pod utjecajem onoga što vide. Sadržaj koji im se prikazuje formira njihovu svijest i utječe na daljnje razvijanje njihovog ponašanja. Animirani filmovi nisu samo zabavni, već obiluju nasiljem, te šire strah i osjećaj osvete.⁷²

Kao dio naše svakodnevice mediji ulaze u obiteljske domove. Među njima najznačajniji, a danas i pristupačan gotovo svima, jest internet putem kojega su djeca sve više izložena seksualnom ili nasilnom sadržaju, koje ne ostavlja na svakome jednake posljedice, iako

⁶⁸ Usp. A. TAMARUT, «Crkveno lice obitelji», u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014) 4, str. 764.

⁶⁹ J. ŠALKOVIĆ. *Nav.dj.*, str. 185.

⁷⁰ <http://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima>, (preuzeto: 29.04.2015.)

⁷¹ Usp. R. VASTA – M.M. HAITH – S.A. MILLER, *Dječja psihologija*, Zagreb, 2005., str. 552.

⁷² Usp. J. VALKOVIĆ, «Oblici i utjecaji televizijskog nasilja», u: *Nova prisutnost* 8 (2010) 1, str. 75.

studije upućuju da pornografski sadržaj može ostaviti posljedice na dijete.⁷³ Više od 50% svog slobodnog vremena djeca provedu u gledanju filmova i sve učestalijem igranju igrica na kompjuteru, koje su ponekad prepune nasilnog sadržaja i koje nisu prilagođene dječjem uzrastu, pa ih djeca često shvaćaju i oponašaju bukvalno. To djecu dovodi do toga da ih ona u svakodnevnom životu primjenjuju u istim ili sličnim situacijama. Djeca postaju tolerantnija prema nasilju i ono im manje smeta, razvijajući krive stavove o nasilju.⁷⁴

Na temelju istraživanja provedenog u Sjedinjenim Državama pokazano je da se u gotovo dvije trećine televizijskih programa prikazuje nasilje. Prema tome, gledatelj u prosjeku može vidjeti šest scena nasilja na sat. Mlada osoba do svoje 21. godine vidi nekoliko tisuća odglumljenih scena nasilja i ubojstava. Osim prikazivanja nasilja i ubojstava, također se prikazuju i scene seksa. Dvije trećine svih televizijskih programa kao jednu od tema razgovora koriste seks, a u 35% programa moguće je vidjeti razne vrste spolnih intimnosti, koje se prikazuju kao bezopasne, spontane i sasvim prirodne, a događaju se između osoba koje nisu ujedinjene brakom. U cijelom svijetu popularni su programi u kojima se prikazuju seks i nasilje. Tako i američki filmovi nakon prikazivanja u kinima, dostupni su i televizijskim kućama diljem svijeta. Radi se o filmovima čija je radnja laka za pratiti, a sam film obiluje scenama tučnjave, ubojstava i scenama seksa.⁷⁵

Sve navedeno oblikuje ponašanje mlade osobe i zapravo joj usađuje nemoralne vrijednosti, prikazujući nasilje društveno prihvatljivim. Prema autorima E. J. Erwinu i N. Mortonu nove generacije djece će odrasti sa emocionalnom i fizičkom nesigurnošću, te će razviti iracionalne strahove⁷⁶ o svijetu u kojemu žive, upravo iz razloga što su bili izloženi medijskom nasilju.⁷⁷

Nakon kratkoga prikaza nasilja od kojega, kako vidimo, nije izuzeta niti jedna generacija ljudi, također smo zaključili da je ono prisutno već od najranijih vremena. Iako žrtve nasilja mogu biti i muškarci, slijedeće poglavlje je isključivo posvećeno ženama, kao žrtvama obiteljskog nasilja.

⁷³ Usp. LJ. BUBNIĆ – T. ŽAKULA DESNICA – S. MRAVINAC – N. ŠPIGL, «Iskustva djece pri korištenju interneta: izloženost djece seksualnim sadržajima», u: *Psihologija i nasilje u suvremenom društvu. Zbornik radova znanstveno stručnog skupa Psihologija nasilja i zlostavljanja*, Osijek, 2006., str. 134.

⁷⁴ <http://www.zastitimodjecuodnasilja.org/latn/?page=23>, (preuzeto: 29.04.2015.)

⁷⁵ <http://wol.jw.org/hr/wol/d/r19/lp-c/102006362>, (preuzeto: 29.04.2015.)

⁷⁶ Strah je jedna od prvih emocija koja je zabilježena u istraživanjima o utjecaju izloženosti nasilnim sadržajima u medijima.

⁷⁷ Usp. I. KANIŽAJ-L. CIBOCI, «Kako je nasilje preko medija ušlo u naše domove», http://www.matica.hr/media/pdf_knjige/840/djecaMedija%2011.pdf (preuzeto: 29.04.2015.). Spomenuti autori spominju i zabavne emisije za odrasle koje na indirektan način utječu na djecu. Konkretno, navodeći prisutnost djece pri raspravama odraslih o emisijama, poput poznatih *Survivor* i *Fear factor*. Usp. E. J. ERWIN – N. MORTON >> Exposure to Media Violence and Young Children with and Without Disabilities: Powerful Opportunities for Family – Professional Partnerships<<, *Early Childhood Educ Journal*, 36 (2008.), str. 105.-112.

3. Nasilje nad ženama

Nasilju nad ženama ponajviše je pogodovala neravnopravnost u odnosu na muškarca, te je tek s prvotnim znacima emancipacije otpočela borba s ovim, gotovo svakidašnjim, fenomenom. Konkretno, uspostavljanje ekonomske ravnopravnosti žena, kao jedan od uvjeta, stvaraju se preduvjeti za stjecanjem prava na dostojanstvenu egzistenciju izvan neposredne kontrole muškaraca iz obitelji.⁷⁸

Nasilje nad ženama jest jedan od oblika kršenja ljudskih prava. Ono je prisutno u svim društvima, a razlikuje se jedino po obliku nasilja. Statistika pokazuje da 72% žena fizičko nasilje trpi više godina, dok ga 52% doživljava svakodnevno. Podaci istraživanja u Hrvatskoj pokazuju da su najčešće žrtve obiteljskog nasilja žene u dobnoj skupini od 36 do 45 godina. Nadalje, radi se o ženama čije je obrazovanje zaključeno već srednjom školom. Najveći dio života provele su na selu u bračnoj zajednici sa minimalno dvoje djece, a velika je vjerojatnost da je i sama odrastala u nasilničkoj obitelji.⁷⁹

Ellen Pence i Michael Paymar prvi su progovorili i opisali dinamiku nasilničkoga odnosa u obitelji.⁸⁰ Zaključili su da muževi zlostavljači tjelesnim zlostavljanjem nastoje postići nadzor nad ženom, te se pri tome koriste i zastrašivanjem, ekonomskim, emocionalnim i seksualnim zlostavljanjem, ucjenjujući djecom. Karakteristike takvog muškog nasilja nazvane su patrijarhalni terorizam, poistovjećen sa intimnim teroriziranjem.⁸¹ Cilj ovakve vrste nasilja stoji u pokušaju preuzimanja nadzora i moći nad partnerom, a najčešće ga provode upravo muškarci.⁸² Nastojeći postići sve veću kontrolu nad ženom, napadi postaju silovitiji i učestaliji. Mogućnost prekida istoga završava odlaskom žrtve od napadača ili u najgorem slučaju završava se pogubno za žrtvu. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, navodi da je 68% ispitanica doživjelo psihičko nasilje od strane bivših muževa ili partnera, 44% žena doživjelo je verbalno nasilje od sadašnjeg supruga, partnera ili dečka, a 35% žena doživjelo je verbalno nasilje od bivših partnera.⁸³ U većini slučajeva, u strahu od nasilnika, žene se rijetko odlučuju na ekstremne poteze poput prijavljivanja policiji ili pak napuštanja nasilnika. Kao najčešći uzrok nasilništva navodi se alkoholizam partnera, te ekonomska nestabilnost.

⁷⁸ Usp. S. RADENović, *Nav.dj.*, str. 210.

⁷⁹ Usp. M. MAMULA, *Nav. dj.*, str. 402.

⁸⁰ Usp. M. ČUDINA-OBRADOVIĆ, J. OBRADOVIĆ, *Nav.dj.*, str. 484.

⁸¹ Usp., *Isto*, str. 484.

⁸² Usp. M. PERNAR, «Psihološke odrednice braka», u: *Medicina fluminensis*, 2010., vol.46, br.3, str. 253.

⁸³ Usp. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2005. do 2007. godine ("Narodne novine", broj 182/04)

3.1. Nasilje nad ženama s invaliditetom kao posebna kategorija nasilja

Ukoliko je položaj žena kroz povijest bio znatno otežan, time više je otežan položaj žena s invaliditetom. Takvoj skupini žena posebno je teško prevladavanje poteškoća u pubertetu, emocionalna previranja, otkrivanje vlastitog identiteta, te osjećaj diskriminiranosti samom činjenicom što je žena.⁸⁴ One su posebno osjetljive na nasilje koje je potaknuto predrasudama i stereotipima, ali se također takve osobe teže brane i štite od nasilnika, o kojima često i ovise. Žene s invaliditetom izložene su posebnom riziku od zlostavljanja Plummer i Findley smatraju kako su žene s invaliditetom izložene posebnom riziku od zlostavljanja, uključujući uobičajene oblike nasilje i one koji su vezani uz određenu vrstu invaliditeta.⁸⁵

Različite su vrste nasilja nad osobama s invaliditetom, gdje su svakako uključene i žene, kategorizirane u nekoliko grupa.

1. Psihičko (emocionalno) nasilje se očituje kao ruganje, nazivanje pogrdnim imenima, prijetnje, zabranjivanje posjeta, omalovažavanje, ponižavanje, negiranje invaliditeta te optuživanje za pretvaranje. Odnosno, obuhvaća sve oblike verbalnog i neverbalnog postupanja koje podcjenjuje osobe s invaliditetom i narušava njihovo samopoštovanje.
2. Tjelesno nasilje obuhvaća svaki onaj čin nasilja koji može rezultirati tjelesnom ozljedom: udaranje, guranje, šamaranje, pljuvanje i sl. Također, ovdje ubrajamo i odbijanje pružanja pomoći, uskraćivanje pomagala i dr.
3. Financijsko nasilje se odnosi na neprikladno korištenje tuđe imovine, odnosno, raspolaganje imovinom bez suglasnosti osobe s invaliditetom.
4. Seksualno nasilje uključuje neželjeno doticanje, silovanje, razgolićivanje, zahtijevanje ili očekivanje seksualnih usluga u zamjenu za pružanje pomoći.⁸⁶

Brojni autori koji su svoj fokus interesa usmjerili upravo prema spomenutoj skupini osoba, nastojali su dati prikaz faktora rizika za nasilje nad osobama s invaliditetom. Stoga izdvajamo slijedeće:

⁸⁴ Usp. M. KNEŽEVIĆ, «Žena s invaliditetom u odrastanju», u: *Obitelj u suvremenom društvu. Zbornik radova*, Zagreb, 1999., str. 181.-182.

⁸⁵ Prema autorima Plummer i Findley, usp. A. BRAJŠA-ŽGANEC, J. LOPIŽIĆ, Z. PENEZIĆ, *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*, Zagreb, 2014., str. 405.-406.

⁸⁶ Usp. M. KOVAČIĆ LESAR, *Nasilje nad osobama s invaliditetom*
<http://www.ocvz.hr/index.php/edukacijaa/428-borba-protiv-nasilja-nad-osobama-s-invaliditetom>
(preuzeto:29.04.2015.)

1. povećana ovisnost o dugoročnoj skrbi drugih
2. uskraćivanje ljudskih prava što rezultira percepcijom nemoći
3. smanjen rizik otkrivanja nasilja
4. teškoće s kojima se susreću žrtve prilikom dokazivanja nasilja
5. nedostatak obrazovanja i informacija o prihvatljivim i neprihvatljivim seksualnim radnjama
6. socijalna izolacija i povećan rizik od manipulacije
7. fizička bespomoćnost i ranjivost na javnim mjestima
8. niži stupanj obrazovanja
9. ekonomska ovisnost žrtve.⁸⁷

Navedeni faktori pokazuju nepovoljan položaj osoba s invaliditetom koje može biti počinjeno od strane različitih pojedinaca. Ono je prisutno u društvu, ali posebice i unutar same obitelji. Iako se o njemu ne zna toliko, trebalo bi se tretirati kao i bilo koji oblik nasilja nad ljudskom osobom.

U cilju zaštite invalidnih osoba, zakon o potvrđivanju *Konvencije o pravima osoba s invaliditetom* navodi slijedeće:

„države stranke će također poduzeti sve primjerene mjere radi sprečavanja svih oblika izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja, osiguravajući osobama s invaliditetom i njihovim obiteljima i njegovateljima, među ostalim, odgovarajuće oblike pomoći i potpore koji uvažavaju njihovu spol i dob, uključujući i osiguravanje informacija i edukacije o tome kako izbjeći, prepoznati i izvijestiti o slučajevima izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja. Države stranke će osigurati da službe zaštite budu senzibilizirane s obzirom na dob, spol i invaliditet.“⁸⁸

3.2. Ekonomsko nasilje nad ženama

Ekonomsko nasilje je čest, ali ne dovoljno prepoznat oblik nasilja nad ženama. Kao oblik nasilja, u hrvatskom zakonodavstvu uvršteno je u *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji*. Prvo istraživanje o ekonomskom nasilju nad ženama u Hrvatskoj provela je 2010. godine

⁸⁷ Usp. M. MILIĆ BABIĆ, «Nasilje i osobe s invaliditetom», u: *Ljetopis socijalnog rada*, 2009., 16 (3), str. 604.

⁸⁸ http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2007_06_6_80.html (preuzeto: 29.04.2015.)

psihologinja Darja Maslić Seršić. Glavni zaključak ovog istraživanja bio je da su žene zajedno sa drugim oblicima nasilja doživljavale i različite oblike ekonomskog nasilja. Prema Maslić Seršić, obiteljskim nasiljem se smatra svako nasilno ponašanje koje žena doživljava u krugu obitelji. Ekonomsko i financijsko nasilje onemogućava ženi da bude radno sposobna, ometa ju u njezinoj profesionalnoj karijeri, sprječava ekonomsku neovisnost i dovodi do osiromašenja žene. Na ovaj način žena se stavlja u ekonomski ovisan položaj.⁸⁹

Na temelju međunarodnog projekta pod nazivom *Imenovanje, definiranje i sankcioniranje ekonomskog nasilja nad ženama u intimnim vezama*, utvrđeno je da su iskustva žena žrtava nasilja u svim zemljama prilično slična (Hrvatska, Srbija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Bugarska), te da su ekonomskom nasilju bile izložene gotovo sve žrtve obiteljskog nasilja. Najčešći uzrok konflikata među partnerima bio je vezan za novac ili imovinu, a obično su takvi konflikti završavali fizičkim nasiljem. Utvrđena su dva najčešća obrasca ponašanja koja predstavljaju oblike ekonomskog nasilja. Prvi obrazac ističe potpunu financijsku i ekonomsku ovisnost žrtve o nasilniku. Žene u ovakvim vezama, pored fizičkog, psihičkog i seksualnog nasilja, nemaju pristup financijskim sredstvima. Njihov partner u potpunosti kontrolira obiteljske financije i imovinu. Drugi obrazac se odnosi na žene koje same uzdržavaju kućanstvo. Muževi su većinom nezaposleni, ali ne uvijek. Žena preuzima brigu za financiranje kućanstva i djece, pa čak i otplaćivanje suprugovih dugova, te plaćanja njegovih „potreba“ poput cigareta i alkohola. Ekonomsko nasilje kao fenomen najviše je prepoznat u Hrvatskoj, a najmanje u Crnoj Gori.⁹⁰

Ekonomskim nasiljem nasilnik želi kontrolirati ženinu sposobnost stjecanja novca. Time prijeti njezinoj ekonomskoj sigurnosti, te ju nastoji dovesti u položaj da moli za novac, kontrolira količinu potrošenog novca, zabranjuje joj zapošljavanje i doprinos u ostvarenju obiteljskih prihoda. Ovu vrstu nasilja najčešće provodi ženin partner iako nisu isključeni ni ostali članovi obitelji. Ženu se na taj način dovodi do oskudice i siromaštva, a ovakav oblik nasilja može dovesti i do psihičkog ili fizičkog zlostavljanja.⁹¹

⁸⁹ Usp. D. MASLIĆ, SERŠIĆ, *Ekonomsko nasilje nad ženama: manifestacije, posljedice i putovi oporavka*, Zagreb, 2010., str. 15.

⁹⁰ Usp. <http://www.zarez.hr/clanci/zenin-novac-u-muskoj-lisnici>, (preuzeto: 24. 04. 2015.)

⁹¹ Usp. K. KLASNIĆ, <<Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u Hrvatskom društvu – konceptualne pretpostavke>>, u: *Soc.ekol.*, Zagreb, vol 20 (2011.), br. 3, str.342.-343.

3.3. Spolno nasilje nad ženama

Spolno nasilje unutar obitelji u prvome planu podrazumijeva bračno silovanje i incest. Bračno silovanje se figurira kao najintimnije, upravo iz razloga što su počinitelj i žrtva vezani bračnim vezom. Mnoga zakonodavstva su štitila muža, te uživajući imunitet nije mogao biti procesuiran za silovanje vlastite žene. Postojalo je tzv. bračno izuzeće i prema tome silovanje unutar braka je bilo zakonski nemoguće.⁹² Međutim, budući da se bračno silovanje ni po čemu ne razlikuje od drugih oblika silovanja, u većini zapadnih zemalja dolazi do ukidanja bračnog izuzeća.

Tako 1990-ih godina dolazi do priznanja silovanja kao kažnjivog djela unutar braka. Hrvatsko zakonodavstvo od 1998. godine tretira silovanje kao kazneno djelo, a za podizanje kaznene prijave važna je izjava supruge o načinu na koji je prisiljena na spolni donos.⁹³ Seksualno nasilje ulazi u oblike rodno uvjetovanog nasilja, dakle onu vrstu nasilja u kojima je u velikoj većini počinitelj muškarac, a žene bivaju žrtve. Svjetska zdravstvena organizacija navodi kako je seksualno nasilje: „bilo koji čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar ili prijedlog koji je usmjeren protiv osobe i njezine seksualnosti, a koji može počinuti druga osoba bez obzira na odnos sa žrtvom ili situaciju u kojoj se nalaze. Karakterizira ga upotreba sile, prijetnje ili ucjene za ugrožavanje dobrobiti i/ili života same žrtve ili njoj bliskih osoba“⁹⁴

Seksualno uznemiravanje i/ili napastovanje jedan je od najčešćih oblika seksualnog nasilja koji uključuje neželjena spolna ponašanja, ali ne nužno i fizički dodir. Osoba se dovodi u neugodan i ponižavajući položaj. Najčešće se konkretizira nepoželjnim fizičkim kontaktom, štipanjem, pripijanjem uz tijelo, inzistiranjem na seksualnom odnosu, sugestivnim primjedbama, promatranjem žene kao čisto seksualnog objekta i sl.⁹⁵

Puno težu kategoriju čini seksualno zlostavljanje i/ili prisilne spolne radnje, isključujući silovanje. U sebi obuhvaća neželjena spolna ponašanja koja su iznuđena primjenom sile ili prijetnji, fizički dodiri s nasilnikom, poput dodira intimnih dijelova tijela, seksualne aktivnosti izmanipulirane lažima, prijetnjama, pritiskom, prisiljavanje na masturbaciju.⁹⁶

⁹² Usp. Š. BILOKAPIĆ. <<Spolno nasilje u obitelji- Teološko moralni osvrt>>, u: *Muško i žensko stvori ih. Žene i muškarci u življenju i u službi Božjeg poslanja*, Split, 2008., str. 246.

⁹³ Usp. M. ČUDINA-OBRADOVIĆ, J. OBRADOVIĆ, *Nav. dj.*, str. 494.-495.

⁹⁴ Usp. M. MAMULA, I. DIJANIĆ PLAŠĆ. <<Seksualno nasilje-prijedlozi i promjena zakonodavstva, zaštite žrtava i razvoj preventivskih programa, u: *Psihologija i nasilje u suvremenom društvu. Zbornik radova znanstvenog stručnog skupa Psihologija nasilja i zlostavljanja*, Osijek, 2006., str. 218.

⁹⁵ Usp. M. MAMULA, <<Zdravstvene i psihološke posljedice spolnog nasilja nad ženama>>, u: *Nasilje nad ženom u obitelji*, Zagreb, 2000., str. 94.

⁹⁶ Usp. M. MAMULA, I. DIJANIĆ PLAŠĆ, *Nav. dj.*, str. 218.

Najteži oblik seksualnog nasilja je svakako silovanje. Za razliku od prethodno spomenutih, ova vrsta nasilja uključuje prisilnu vaginalnu, analnu ili oralnu penetraciju penisom ili nekim drugim objektima. Ubraja se među teška traumatska iskustva s teškim posljedicama za žrtvu. Struka razlikuje ratničko silovanje, grupno silovanje, silovanje od strane nepoznatih osoba, silovanje u vezama i silovanje kao sastavni dio obiteljskog nasilja.⁹⁷ Silovanje je čin agresije, pri čemu silovatelj najčešće pokazuje poremećaje ličnosti. Demonstrira kaznu, osvetu, pokazivanje moći i kontrole nad silovanom osobom, a ne zadovoljavanje seksualnih potreba i nagona.⁹⁸

Uz navedene tri grupacije spolnoga nasilja nad ženama, potrebno je spomenuti i slijedeće:

1. *Battering rape*, spolno nasilje se nadovezuje na neprestano fizičko i psihičko ponižavanje vlastite supruge. Silovanje se percipira kao sredstvo kažnjavanja ili rjeđe, kao pokušaj mirenja.

2. *Force only rape*, supruzi upotrebljavaju onoliko snage koliko je potrebno da prisile suprugu na prihvaćanje spolnog čina. Ovakvi parovi većinom pripadaju srednjoj klasi. Njihov odnos je tradicionalan, suprug je onaj koji odlučuje, a žena se brine za sve ostalo.

3. *Obsessive rape* jest sklonost prema spolnim perverzijama. Radi se o osobama koje su opsjednute seksom i sklone pornografiji. Njih uzbuđuje spolna perverzija na koje prisiljavaju supruge.⁹⁹

D. Finkelhor i Yllo istaknuli su tipologiju silovanja u braku, a koja je zapravo usko povezana sa gore navedenim. Tako oni razlikuju *silovanje za spolni užitak*, tipično za muževe nasilne samo u prisili na spolni čin dok inače u braku nisu; *nasilničko silovanje* tipično za one koji su nasilni i u seksu i u bračnom životu; *opsesivno silovanje* je najteži oblik, jer muž nastoji staviti ženu u spolne situacije velikog poniženja, što njega dovodi do uzbuđenja i zadovoljavanja.¹⁰⁰

Prema autorima M. Čudina-Obradović i J. Obradović, smatra se da je moguće razlikovati tri oblika spolnog nasilja u braku: spolna prinuda, silovanje i spolno zlostavljanje. *Spolna prinuda* je zapravo neželjeni spolni čin ishođen različitim metodama koje ne uključuje tjelesno nasilje. *Silovanje* je spolni čin na koji je žena prisiljena nasiljem. *Spolno zlostavljanje*

⁹⁷ Usp. Isto, str. 218.-219.

⁹⁸ Usp. S. ĐUNĐEK, *Silovanje u obitelji ili kakvo smo mi to društvo?* U: Policijska sigurnost, Zagreb, godina 20.(2011.), br. 3, str. 449.

⁹⁹ Usp. Š. BILOKAPIĆ, *Nav. dj.*, str. 247.-248.

¹⁰⁰ Usp. M. ČUDINA-OBRAĐOVIĆ, J. OBRAĐOVIĆ, *Nav. dj.*, str. 495.

jest namjerno nanošenje ozljeda penetracijom predmetima i drugim načinima koji mogu uključivati sadizam, a ponekad i pornografiju.¹⁰¹

Definicija silovanja u većini pravosudnih sustava uključuje kako vaginalnu penetraciju, tako i oralnu i analnu.¹⁰² Većina silovanja i svako nanošenje spolnih ozljeda nisu povezani sa muževom spolnom željom, već jednim oblikom patrijarhalnog odnosa. Želja je uspostaviti moć i dominaciju nad drugim spolom. Silovanje je kako prikazuje povijest, a i današnje društvo, služilo i služi zastrašivanju.¹⁰³

3.3.1. Mitovi i predrasude o silovanju¹⁰⁴

Mitovi i predrasude jesu vrsta općeprihvaćenog i neutemeljenog uvjerenja. Radi se o stereotipnim sudovima utemeljenim na nedokazivim tvrdnjama. Mitovi i predrasude o silovanju jesu pogrešna uvjerenja o silovanju, rasprostranjena među ljudima različitih dobnih skupina, obrazovanja i spola. Upravo ova pogrešna uvjerenja jesu razlog tome što se na neki način silovanje i u današnjim vremenima smatra tabu temom. Upravo ona otežavaju borbu protiv seksualnog nasilja, te često najveću odgovornost pripisuju upravo žrtvi silovanja.

Navedena tablica pokazuje različite vrste mitova, te stvarne činjenice koje zaista pobijaju navedeno.

MIT: Većina silovanja se događa u mračnim ulicama, usred noći.

ČINJENICA: Samo se 9% prijavljenih silovanja događa izvan kuće, a većina ih se odigrava u vlastitom domu. Silovanje se događa u jednakom broju po danu i po noći.
--

MIT: Najčešće siluju nepoznati muškarci.

ČINJENICA: U 83% slučajeva žene je silovao muškarac koga poznaju i kome vjeruju. Od toga 20% čine njihovi dečki, a 33% muževi/vanbračni partneri.
--

MIT: Silovatelje je lako identificirati: to su pervertiti, koji se ističu svojim izgledom i ponašanjem.
--

¹⁰¹ Usp., *Isto*, str. 495.

¹⁰² Usp. G. C. DAVISON i J. M. NEALE, *Psihologija abnormalnoga doživljavanja i ponašanja*, Zagreb, 1998., str. 409.

¹⁰³ Usp. *Isto*, str.410.

¹⁰⁴ M. MAMULA, *Zdravstvene i psihološke posljedice spolnog nasilja nad ženama*, u: *Nasilje nad ženom u obitelji*, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2000., str. 96.

ČINJENICA: Ne postoji tipičan silovatelj. Istraživanja pokazuju da muškarci koji su silovali žene dolaze iz svih društvenih klasa. Njih ne možemo prepoznati po specifičnom načinu oblačenja ili ponašanja. Osim toga, prema nekim istraživanjima samo 2% muškaraca optuženih za silovanje trebaju psihijatrijski tretman.

MIT: Žene izazivaju silovanje svojom odjećom ili svojim ponašanjem.

ČINJENICA: Sve žene mogu biti silovane, bez obzira na dob, fizički izgled, način oblačenja ili ponašanja. Kako god žene izgledale i ponašale se, odgovornost je na silovatelju.

MIT: Kada bi žena ostala kod kuće, a ne išla okolo, to joj se ne bi dogodilo.

ČINJENICA: U najvećem broju slučajeva žene su silovane u svojoj kući ili u kući silovatelja, koji je, u većini slučajeva, poznata osoba.

MIT: Ako žena nije fizički ozbiljno povrijeđena, malo je vjerojatno da je bila silovana.

ČINJENICA: U 87% slučajeva uključena je prijetnja po život, te se žene ne usude braniti. Istraživanja pokazuju da je u preko 50% silovanja postojala prijetnja oružjem.

Jasno proizlazi kako ne postoji pravilo kada i koja žena će biti silovana. Prema navedenim mitovima, lako se dolazi do zaključka da je žena ona koju se smatra odgovornom za počinjeno nasilje nad njezinom spolnom slobodom. Upravo ovakvo razmišljanje navodi žene da osjećaju stid, smatraju se odgovornima i ne žele prijaviti počinitelja.

3.3.2. Posljedice spolnog nasilja

Ponajprije se radi o tjelesnim ozljedama spolnog područja tijela i drugim teškim ozljedama poput pobačaja, neplodnosti, spolno prenosivih bolesti i dr. Neposredne su posljedice, strah tjeskoba, samoubilačke misli. Upravo one uzrokuju javljanje depresije, nepovjerenja prema drugima, negativne slike o sebi, spolnu hladnoću, strah i nepovjerenje prema partneru.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Usp., M. ČUDINA-OBRADOVIĆ, J. OBRADOVIĆ, *Nav. dj.*, str. 496.

U današnje vrijeme sve se više govori o sindromu traume silovanja (STS) koji ima obilježje posttraumatskog stresnog poremećaja.¹⁰⁶ STS je oblik psihološke traume kojega su prvi put opisale psihijatrica Ann Wolbert Burgess i sociologinja Lynda Lytle Holmstrom, 1974. godine. Ovaj oblik doživljen kod žrtava silovanja sadržava niz poremećaja na području tijela, emocija, kognitivnih karakteristika, ponašanja i interpersonalnih obilježja.¹⁰⁷ Važno je imati na umu da je STS prirodni odgovor psihički zdrave osobe na traumu silovanja, pa simptomi koji se javljaju ne predstavljaju mentalni poremećaj ili bolest.¹⁰⁸ U prošlosti se ovaj sindrom smatrao psihološkim poremećajem. U današnje vrijeme ne smatra se dijagnozom, već skupom fizičkih i psihičkih reakcija za koje je vjerojatno da će ih žrtva silovanja doživjeti.¹⁰⁹

3.4. Mitovi i činjenice obiteljskog nasilja nad ženama¹¹⁰

Obiteljsko nasilje nad ženama popraćeno je različitim mitovima koji stavljaju veliku odgovornost na ženu kao žrtvu nasilja. Ženu se promatra kao odgovornu za pretrpljeno nasilje, odnosno kao provokatoricu i dovoljno sposobnu da prekine krug zlostavljanja. Smatra se također da žene uživaju u nasilnom ponašanju i da je upravo takav način ponašanja očekuju od svojih partnera. Nasilje je prisutno u krugu siromašnih, ali i bogatih obitelji. Ne postoji pravilo tko, gdje i kada će biti žrtva nasilnog ponašanja.

Navedena tablica ukazuje na različite vrste mitova koji prevladavaju u današnjem svijetu kao općeprihvaćena uvjerenja, te se svaki od navedenih mitova potkrijepljuje činjenicama.

MIT: Žrtva uzrokuje nasilje. Zlostavljana žena „je to tražila“.
ČINJENICA: Zlostavljač uzrokuje nasilje. On je odgovoran za svoje akcije.

¹⁰⁶ „PTSP je psihijatrijski poremećaj koji može nastati nakon izloženosti ili svjedočenja životno ugrožavajućim iskustvima.“ D. KOZARIĆ KOVAČIĆ, Z. KOVAČIĆ, L. RUKAVINA, «Posttraumatski stresniporemećaj», u: *Medix*, vol.13, br.71., 2007., str.102.

¹⁰⁷ Usp. <http://nebeska-harmonija.hr/iscjeljivanje-silovanih-zena/> (preuzeto: 28.04.2015.)

¹⁰⁸ Usp. <http://rapecrisis.org.za/information-for-survivors/rape-trauma-syndrome/> (preuzeto: 28.04.2015.)

¹⁰⁹ Usp. <http://www.parentium.com/prva.asp?clanak=48389> (preuzeto:28.04.2015.)

¹¹⁰ M. AJDUKOVIC, *Mitovi i činjenice o nasilju nad ženom*, u: *Nasilje nad ženom u obitelji*, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2000., str. 33.-41.

Uvjerenje mnogih ljudi jest to da nešto nije u redu sa ženom, odnosno da ona zaista na neki način zaslužuje nasilje. Mnogi smatraju da se muškarci ponašaju brutalno upravo iz razloga što su isprovocirani od strane svoje partnerice. Naime, nije presudno to što žena čini, jer zlostavljač je taj koji odabire nasilje kao oblik ponašanja. On je taj koji može zaustaviti nasilje.

MIT: Žrtve uživaju u nasilju. Da nije tako, otišle bi od zlostavljača.

ČINJENICA: Nitko ne uživa kada je zlostavljan.

Društvo označava žene koje su izložene kao mazohistkinje. Treba imati na umu da su mnoge žene zlostavljane upravo onda kada žele prekinuti nasilni odnos. Posljedica toga jest prebacivanje krivnje na zlostavljanu ženu.

MIT: Nasilje u obitelji i među bračnim partnerima je njihova privatna stvar.

ČINJENICA: Nasilje u obitelji je ozbiljan društveni problem.

Nasilje u obitelji nikada nije privatna stvar. Ono se odražava na sve društvene aspekte.

MIT: Ako žrtva napusti zlostavljača, nasilje će prestati.
--

ČINJENICA: Većina žrtava je u većoj opasnosti kad ostavi zlostavljača.

Istraživanja pokazuju da su 2/3 prijavljenih slučajeva počinili partneri od kojih su žene bile razdvojene ili rastavljene u vrijeme zlostavljanja. I ovdje se stavlja odgovornost na ženu. Smatra se da je ona ta koja može prekinuti nasilje ukoliko napusti zlostavljača.

MIT: Alkohol i zloupotreba droga su stvarni uzroci nasilja u obitelji.

ČINJENICA: Općenito govoreći, alkohol i droga nisu uzroci nasilnog ponašanja.
--

Nasilne osobe su nasilne bile pijane ili trijezne. Potrebno je ukazati da ovakva osoba ima dva problema: alkohol i nasilje.

MIT: Zlostavljanje u obitelji se događa samo u nižim društvenim slojevima.

ČINJENICA: Nasilje u obitelji se zbiva u svim društvenim slojevima.
--

Ovdje se radi o generaliziranju nasilja. Prema ovome zaključuje se da su samo siromašne obitelji nasilne. To nije istina, nasilje se događa i u višim slojevima koje ima drugačije oblike i veću „tamnu brojku“¹¹¹

MIT: Učestalost nasilja u obitelji je pretjerano naglašena, to i nije tako veliki problem.

ČINJENICA: Bez obzira na statističke pokazatelje, nasilje u obitelji je značajan društveni problem.

Učestalost nasilja se ne smije generalizirati do zaključka da se rijetko događa. Iako nije uvijek prijavljeno ne znači da nije prisutno i učestalo.

MIT: Žene su nasilne kao i muškarci.

ČINJENICA: Muškarci su značajno češće počinitelji nasilja u obitelji.

I žene i muškarci su agresivni, no žene su manje nasilne nego muškarci. Muškarci će češće očitovati agresiju i počiniti teški tjelesni napad, dok se žene nasiljem koriste u samoobrani.

MIT: Zlostavljanje žene biraju nasilne partnere. Čak i kada takva žena ostavi nasilnog partnera, naći će drugog koji će je ponovno tući.

ČINJENICA: Iako dio zlostavljanih žena ponovo nađe nasilnog partnera, žene ih ne traže i ne teže nasilnom odnosu.

Kada jednom uspije prekinuti nasilni odnos, žena neće ponovno tražiti takvoga partnera. S druge strane, postoje one koje opet završe s nasilnim partnerom, a razlog tomu jest taj što traže „snažnog“ partnera, odnosno krivo tumače „snagu“ i „brigu“

MIT: Tjelesni napad muškarca na partnericu izolirani je događaj i vjerojatnost njegovog ponavljanja je mala.

ČINJENICA: Tjelesno nasilje je dio složenog obrasca moći i kontrole u partnerskom odnosu.

Činjenice pokazuju da se nasilje, ukoliko partneri ne potraže stručnu pomoć, ponavlja.

¹¹¹ „Tamna brojka“ zapravo označava broj neregistriranih nasilja.

MIT: Nasilje među partnerima najčešće se svodi na malo naguravanja.

ČINJENICA: Nasilje među partnerima uključuje razne oblike tjelesnog ugrožavanja.

Nasilje može varirati u rasponu od lakih do smrtonosnih ozljeda.

MIT: Ako muškarac tuče ženu, mora da je mentalno bolestan.

ČINJENICA: Mentalna bolest nije preduvjet obiteljskog nasilja.

Iako su neki počinitelji nasilja mentalni bolesnici, ipak nisu svi mentalni bolesnici nasilni, niti su svi nasilnici mentalno bolesni.

MIT: Muškarac koji samo prijete tjelesnim ozljeđivanjem svojoj partnerici nije zlostavljač.

ČINJENICA: Prijetnje predstavljaju specifičan oblik zlostavljanja.

Prijetnje predstavljaju oblik emocionalnog zlostavljanja i utječu na stvaranje odnosa koji se temelji na strahu.

MIT: Muškarci koji su nasilni ne mogu si pomoći.

ČINJENICA: Muškarci mogu promijeniti svoje nasilno ponašanje.

Nasilni muškarci si mogu pomoći i mogu uspostaviti kontrolu nad svojim ponašanjem, ali im je za to potrebna stručna pomoć. U mnogim obiteljima nasilje prestaje kada muškarac uspostavi izgubljeni osjećaj moći i kada shvati da pravi muškarac ne treba nasilje da bi pokazao moć.

MIT: Bračne tučnjave nisu ozbiljne. To se događa u svakom braku.

ČINJENICA: Bračne tučnjave su ozbiljne i zahtijevaju pozornost društva.

Navedeni mit govori da je nasilje nad ženom pojava na koju ne treba reagirati. Međutim, ukoliko je tučnjava način rješavanja problema u obitelji, dolazi do još većeg problema.

MIT: Djeca trebaju svoga oca iako je nasilan prema njihovoj majci. Žena bi za dobro djece

trebala ostati sa takvim partnerom.

ČINJENICA: Odrastanjem u takvoj obitelji djeca uče biti nasilna.

Nažalost, ovo je jedno od tipičnih uvjerenja zbog kojih žene ostaju u nasilnim vezama. Ovakvo okruženje ima posljedice za emocionalni i socijalni razvoj djece.

MIT: Nasilje i ljubav ne idu zajedno.
--

ČINJENICA: Ljubav ne isključuje nasilje.

Nasilni partneri mogu očitovati uzajamnu ljubav. Neke žene vjeruje da se muškarac može samo na njih osloniti i tako upadaju u zamku.

3.5. Zašto žena ostaje u nasilnom braku?

Od žena žrtava nasilja često se traži da oprostite svome partneru i da pokušaju spasiti brak radi bračnog veza koji je neraskidiv, ali i zbog djece koja su rođena u tome braku. Na temelju prethodno navedenih mitova i predrasuda nasilnog ponašanja u obitelji, ne začuđuje što se žene same smatraju odgovornima za nasilnikovo ponašanje. Konkretno, radi se o jednom nasilnom ponašanju u krugu obitelji, izazvanom od strane supružnika. U trenutku sakramentalnog sklapanja braka, supružnici su se obvezali na uzajamnu ljubav i u dobru i u zlu. Stoga ne čudi što mnoge žene nastoje spasiti brak i smatraju da je njihova dužnost pomoći suprugu. Prvenstveno iz unaprijed sklopljenog bračnog veza, ali ponajviše i zbog djece rođene unutar braka. Žene, žrtve nasilja prati osjećaj krivnje. Smatraju se odgovornima za suprugovo nasilno ponašanje, iako krug nasilja jedino može zaustaviti zlostavljač. Tijekom veze imaju osjećaj da supruge izazivaju nečime, ali taj osjećaj krivnje često dolazi i od okoline. Okolina ponekad zna biti dosta surova prema žrtvama nasilja, namećući im osjećaj krivnje i odgovornosti. Također, mnoge žrtve nasilja doživjele su patrijarhalno ponašanje u krugu vlastite obitelji, ali i nasilnici su u većini slučajeva „preuzeli“ obrasce ponašanja prema ženama od svojih očeva, koji su također bili nasilni. Ekonomska ovisnost žene o suprugu, također je jedan od razloga ostanka u nasilnom braku. Ekonomsku ovisnost i nadziranje slobode i raspolaganja financijama, doživljavaju kako zaposlene tako i nezaposlene žene. Bez osnovnih sredstava za život, prisiljene su ostati uz supruga. Nasilno ponašanje ne isključuje i spolno zlostavljanje kojime se nastoji staviti ženu u podređeni položaj. Zbog straha, a

ponekad i osuđivanja od strane drugih, ostaju u braku u kojemu zlostavljač pokazuje nizak stupanj vrednovanja žene, te na taj način pokazuje svoju moć nad njom.

Svaka žena može postati žrtva nasilja, neovisno o statusu unutar društva, obrazovanju, niti financijskoj moći. Iako su žrtve nasilja, u većini slučajeva nastoje spasiti brak ili u konačnici i nakon razvoda održati dobre odnose sa supružnikom radi djece. Krivnju za nasilje nikako ne mogu snositi žrtve, krivnja i odgovornost leže isključivo na zlostavljaču.

4. Nasilje nad djecom u obitelji

Osim nasilja među partnerima, poznati su i drugi oblici nasilja, kojima se pridaje velika pažnja iako su manje proučeni i manje istaknuti. Konkretno, riječ je o nasilju nad djecom, koje ćemo na narednim stranicama obraditi detaljnije. Danas postoje jasni dokazi koji nam govore o tome da je zlostavljanje djece svjetski problem, ono se očituje u različitim oblicima, te kao takvo jest duboko ukorijenjeno u kulturalnoj, ekonomskoj i socijalnoj svakodnevnici.¹¹²

“Nasilje nad djecom u obitelji definira se kao ozljeđivanje i mentalno povrjeđivanje, seksualno zlostavljanje i nemaran postupak ili maltretiranje djece mlađe od 18 godina od strane osoba koje su odgovorne za djetetov razvoj.”¹¹³ Patrijarhat koji je vladao u prijašnjim vremenima, nažalost nije poštedio djecu, prevladava mišljenje kako su i žena i djeca privatno vlasništvo muškarca. Iako bi se moglo reći kako je to zapravo jedno generalno mišljenje jer nasilje motiviraju i brojni drugi čimbenici.

Drugim riječima, zlostavljanje djece čine svi oblici fizičkog i emocionalnog neprimjerenog postupanja, zanemarivanja ili nepažljivog postupanja, eksploatacije ili drugih oblika iskorištavanja koji rezultiraju stvarnom ili mogućom povredom djetetovog života, zdravlja, razvoja ili digniteta u kontekstu odgovornosti, povjerenja ili moći.¹¹⁴

4.1. Kategorije nasilja nad djecom:

Tjelesno zlostavljanje se očituje kao namjerno fizičko ozljeđivanje i nanošenje tjelesne boli djetetu. Ono se pojavljuje kao posljedica nezrelog ili preopterećenog roditelja, odnosno roditelji batinama nastoje disciplinirati djecu. Tjelesno zlostavljanje prepoznajemo po vidljivim ozljedama nanesenim rukom, zubima, remenom, šibom, po opeklinama na dijelovima tijela, učestalim prijelomima, posjekotinama i modricama.¹¹⁵ Prema autoru D. Cicchetti tjelesnim zlostavljanjem smatra se ozljeđivanje djeteta koje može biti i „nenamjerno“ ili „nesvjesno“ kao posljedica uspostavljanja discipline djeteta. Roditelji pokušava disciplinirati dijete, ali sasvim slučajno uzrokuje njegovu ozljedu.¹¹⁶ Grubo postupanje s djetetom u dojenačkoj dobi, poput nasilnog hranjenja ili pak grubog

¹¹² Usp. G.BULJAN FLANDER, Izloženost djece nasilju-jesmo li nešto naučili? u: *Psihologija i nasilje u suvremenom društvu, Zbornik radova znanstveno – stručnog skupa Psihologija i nasilje*, str. 45.

¹¹³ Usp. M. ČUDINA-OBRAĐOVIĆ, J. OBRAĐOVIĆ, *Nav. dj.*, str. 505.

¹¹⁴ Usp. G.BULJAN FLANDER, *Nav. dj.*, str. 47.

¹¹⁵ Usp. N. JELAČA, Trebaju li zlostavljana djeca kontakt s roditeljem zlostavljačem? u: *Ljetopis socijalnog rada*, vol.9, br.2, 2002., str. 1

¹¹⁶ Usp. D. CICHETTI, V. CARLSON, *Child Maltreatment: Theory and research on the Causes and Consequences of Child Abuse and Neglect*, Cambridge University Press, 1989., str. 56.

presvlačenja, smatra se fizičkim zlostavljanjem.¹¹⁷ E. T. Gershoff navodi da međupartnersko nasilje u vezama, te nasilje nad djetetom, dovodi do veće vjerojatnosti da tjelesno kažnjavanje preraste u zlostavljanje.¹¹⁸

Tjelesno kažnjavanje ugrožava osnovnu potrebu djeteta za odnosom i autonomijom. Također ugrožava zdravlje i sigurnost, a ujedno je i prijetnja fizičkom i psihičkom integritetu. Prema istraživanju koje je u Hrvatskoj provela N. Pećnik, vezano uz iskustva djece i njihovo viđenje roditeljskog nasilja, 93% studenata bar je jednom doživjelo neki oblik tjelesnog nasilja do svoje 18. godine. Ono što ispitanici iznose kao najtežu posljedicu jest narušena kvaliteta odnosa s roditeljima, gubitak povjerenja i poštovanja te također narušen psihički i tjelesni integritet. Također su posljedice i emocionalne reakcije poput straha, krivnje, srama, poniženja.¹¹⁹

Zanemarivanje djece jest jedan od oblika nasilja koji se očituje u propuštanju roditelja da zadovolji emocionalne i razvojne potrebe djeteta. Ovdje je također uključena potreba za hranom, odjećom, obrazovanjem, stanom i zdravstvenom brigom.¹²⁰ Smatra se da je zanemarivanje najčešća vrsta nasilja nad djecom u svijetu. Emocionalno zanemarivanje u djetinjstvu može dovesti do antisocijalnog poremećaja ličnosti. Također, neke od posljedica zanemarivanja djece jesu poteškoće u socijalizaciji s drugima. Takva djeca bivaju delikventnija i agresivnija u odnosu na drugu nezanemarivanu djecu. Češće su kažnjavana, te imaju lošiji opći uspjeh u školi.¹²¹ U SAD-u je prema nekim podacima za oko 63% djece ustanovljen neki oblik zanemarivanja. Tjelesno nasilje trpi oko 19%, spolno nasilje oko 10% a emocionalno nasilje oko 8% djece. U novije vrijeme sve je zastupljenije proučavanje fatalnog nasilja nad djecom, zlostavljanje ili zapuštanje koje završava smrću. Prvo slično istraživanje proveo je UNICEF-ov istraživački centar *Innocenti* iz Firence 2003. godine u 27 najrazvijenijih zemalja. Na temelju podataka, oko 3500 djece mlađe od 15 godina umire svake godine u tim zemljama od posljedica zlostavljanja ili zapuštanja.¹²²

¹¹⁷ Usp. R. MILJEVIĆ – RIĐIČKI, *Zlostavljanje djece: Oblici zlostavljanja I njihovo prepoznavanje*, u: Društvena istraživanja, vol.4, br.4-5 (18-19), 1995., str. 540.

¹¹⁸ Usp. E. T. GERSHOFF, *Corporal Punishment by parents and associated child behavior and experiences*, u. A Meta – Analytic and Theoretical Review, *Psychological Bulletin*, 2002., vol. 128., br. 4, str. 539.

¹¹⁹ Usp. N. PEĆNIK, *Prilog odbacivanju tjelesnog kažnjavanja djece*, u: *Dijete i društvo*, 2006., vol.8, br.1, str. 179.

¹²⁰ Usp. M. AJDUKOVIĆ, N. PEĆNIK, *Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji*, u: *Revija za socijalnu politiku*, 1994., vol. 1, br. 3, str. 269.

¹²¹ Usp. K. SESAR, D. SESAR, *Zanemarivanje – definiranje, rizični čimbenici i posljedice za psihološki razvoj djeteta* u: *Magistraladertina*, Vol.3, br.1, 2008., str. 89.

¹²² Usp. M. ČUDINA-OBRAĐOVIĆ, J. OBRAĐOVIĆ, *Nav. dj.*, str. 508.-509.

Emocionalno zlostavljanje je u zadnjih desetak godina priznato kao zasebna vrsta zlostavljanja. Zbog učinka istoga dolazi do posljedica poput namjernog grđenja, omalovažavanja djeteta, ograničavanja njegove slobode te namjernog dopuštanja pogrešnih postupaka ili pak nekih drugih radnji koje mogu utjecati na njegovu dobrobit. Za razliku od ostalih oblika zlostavljanja (fizičko, seksualno), emocionalno zlostavljanje nije praćeno određenim događajem, već kontinuiranim odnosom roditelja s djetetom. Poseban problem, naravno, predstavlja činjenica da dijete trajno živi s roditeljima.¹²³ Emocionalno nasilje prisutno je u svim životnim situacijama. Ono je najteže za odrediti jer ne postoje vidljivi vanjski znakovi istoga. Nije isključeno da ovakva vrsta nasilja bude popraćena i tjelesnim nasiljem. Govoreći o emocionalnom nasilju nemoguće je ne spomenuti takozvani sindrom *Pepeljuge*. Spomenuti sindrom podrazumijeva emocionalno nasilje čiji aktivni djelatnici nisu nužno roditelji već i braća i sestre. Često puta ni žrtva ni zlostavljač nisu svjesni zlostavljanja budući da zlostavljač, u većini slučajeva, nije svjestan posljedica koje eventualno mogu ostati na žrtvi.¹²⁴ Posljedice emocionalnog zlostavljanja jesu depresija, suicidalnost, korištenje sredstava ovisnosti, nisko samopoštovanje te loše socijalno funkcioniranje s drugim ljudima.¹²⁵

“Spolno ili seksualno zlostavljanje djece, o čemu je već bilo govora, predstavlja uključivanje ovisnog, razvojno nezrelog i nedoraslog djeteta ili mlađeg adolescenta u spolne aktivnosti čije ono smisao ne može shvatiti niti donijeti svjesnu odluku o pristajanju na takvu aktivnost. Podrazumijeva različite aktivnosti poput pokazivanja spolnih organa pred djetetom, prisiljavanje djeteta na pokazivanje svojih spolnih organa odrasloj osobi, spolno dodirivanje, manualna ili oralna stimulacija genitalija, vaginalni ili spolni odnos, uključivanje djeteta u prostituciju, te u proizvodnju ili korištenje pornografije.”¹²⁶ Seksualno zlostavljanje prisutno je od najranijih vremena. Za primjer može poslužiti uvođenje djece u seksualne aktivnosti zabilježeno u Kini, dok su se u Japanu i nekim dijelovima Indije dopuštali incestuozni brakovi. Također, ne manje poznati su i dječji konkubinati, seksualno ropstvo te hramska prostitucija na Srednjem Istoku.¹²⁷ Primarne posljedice seksualnog zlostavljanja su PTSP,

¹²³ Usp. N. JELAČA, *Nav.dj.*, str. 2.

¹²⁴ Usp. K. KILLEN, *Izdani. Zlostavljana djeca su odgovornost svih nas*, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2001., str. 27.-28.

¹²⁵ Usp. V. BILIĆ, G.BULJAN-FLANDER, H. HRPKA, *Nasilje nad djecom i među djecom*, Slap, 2012., str. 135.-137.

¹²⁶ Usp. N. JELAČA, *Nav.dj.*, str. 2.

¹²⁷ Usp. C. SANDERSON, *Zavođenje djeteta*, V.B.Z., Zagreb, 2005., str. 41.-42.

emocionalne reakcije, promijenjena slika o samome sebi, posljedice na tjelesnom planu, na planu seksualnosti, interpersonalnom i socijalnom funkcioniranju.

Zlostavljanje je moguće uočiti prateći ponašanje zlostavljanoga subjekta. Ukoliko su djeca u najranijoj fazi života bila izložena spolnom zlostavljanju, njihova seksualnost se ispoljava na drugačiji način. Kao posljedica zlostavljanja javlja se zavodničko ponašanje, točnije djeca pristupaju drugima upravo onako kako njima pristupa nasilnik.¹²⁸ Svaka od spomenutih kategorija nasilja ostavlja i dugoročne efekte. Isti se manifestiraju u obliku opće psihopatologije, nepovjerenja, nedostatka samopoštovanja, depresije, suicidalnog ponašanja, impulzivnosti i poremećaja ličnosti.¹²⁹

O nasilju nad djecom postoje mnoge zablude, a najčešće su:

“-Nasilje nad djecom češće provode pojedinci izvan obitelji nego u obitelji

-Najčešće djecu zlostavljaju muškarci

-Očevi češće zlostavljaju djecu nego majke

-Zlostavljanje djece tipično je za sve oblike obitelji

-Roditelji-zlostavljači i sami su u djetinjstvu bili zlostavljani “¹³⁰

Spomenute zablude potrebno je potkrijepiti slijedećim podacima. Statistika pokazuje da su žene češće nasilnici nad djecom. S jedne strane zlostavljane majke su češće nasilne prema djeci, dok s druge strane upravo zlostavljane majke pokazuju veliku pažnju i brigu za djecu, čak više nego majke unutar nenasilnih obitelji. Nadalje u 80% slučajeva nasilje nad djecom provode biološki roditelji.¹³¹

4.2. Posebni oblici zlostavljanja-nerodene i tek rođene djece

Osim navedenih oblika zlostavljanja, također možemo istaknuti i one oblike koji se događaju u prenatalnom razdoblju. Iako ovakvi oblici i nisu možda toliko poznati, valja ih spomenuti, jer utječu prvenstveno na kvalitetu i zdravlje još nerođenog djeteta, narušavajući mu time njegovo dostojanstvo.

Već odavno je došlo do spoznaje kako neki negenetski čimbenici mogu štetno djelovati na fetus, a nazivaju se teratogenima. Izraz dolazi od grčke riječi *tera* što u prijevodu znači

¹²⁸ Usp. K. KILLEN, *Nav.dj.*, str. 34.-36.

¹²⁹ Usp. V. BILIĆ, G.BULJAN-FLANDER, H. HRPKA, *Nav. dj* str. 163.

¹³⁰ M. ČUDINA-OBRAĐOVIĆ, J.OBRAĐOVIĆ, *Nav. dj*, str. 509.

¹³¹ Usp. M. ČUDINA-OBRAĐOVIĆ, J.OBRAĐOVIĆ, *Nav. dj*, str. 509.

nakaza. Teratogeni čimbenici izazivaju različite deformacije organa, zastoj u rastu, oštećenje tkiva, funkcionalne poremećaje, poremećaje ponašanja, a u nekim slučajevima i smrt. Među teratogene čimbenike možemo ubrojiti pojedine lijekove, droge, alkohol, nikotin. Ovdje se radi isključivo o onim štetnim postupcima koji su direktno usmjereni na dijete. Neprimjerena ponašanja tijekom trudnoće, poput neumjerenog konzumiranja alkohola, opojnih droga, mogu utjecati na pravilan razvoj djeteta.¹³²

S obzirom na to, potrebno je spomenuti fenomen poznat pod nazivom fetalni alkoholni sindrom. Ovu pojavu prvi je opisao francuski liječnik Lemoine 1968. godine na temelju istraživanja 127-ero djece roditelja alkoholičara. Fetalni alkoholni sindrom (FAS) odnosi se na fizičke teškoće u ponašanju koje su povezane s majčinim konzumiranjem alkohola u vrijeme fetalnog razvoja. Teška konzumacija alkohola tijekom prvog tromjesečja trudnoće može poremetiti normalan razvoj lica i mozga.¹³³ Iako posljedice konzumiranja alkohola u trudnoći nemoraju biti fizički vidljive, mogu ostaviti posljedice na središnji živčani sustav što će se odraziti na kasniji život djeteta. FAS se manifestira na način da alkohol preko placente dolazi direktno do ploda. Fetus u ovome slučaju nije zaštićen od alkohola. Alkoholne supstance već u početnom stadiju narušavaju moždane stanice. Na temelju znanstvenih istraživanja provedenih u različitim zemljama, zaključeno je da se FAS procjenjuje kod jednog na 1000 djece, a FASD tri do četiri puta češće.¹³⁴ U našoj zemlji nisu poznati podaci o djeci rođenoj fetalnim alkoholnim sindromom i fetalnim alkoholnim spektrom.¹³⁵

Jednako tako, spominjemo i fetalno izlaganje drogama i pasivnu ovisnost novorođenčadi. Radi se o ovisnosti stečenoj preko majke koja je za vrijeme trudnoće uživala drogu. Nakon rođenja djeteta ono se više ne opskrbljuje drogom, te se javlja apstinencija i pojavljuju se različite posljedice u kasnijem razdoblju. Prema Nacionalnom institutu SAD-a za zlorabu opojnih droga procijenjeno je da se svake godine rodi oko 220 000 djece čije su majke koristile opojne droge tijekom trudnoće. U Hrvatskoj, u Kliničkoj bolnici Split u razdoblju od 1990. do 1999., zabilježeno je 33-oje novorođenčadi, pasivnih ovisnika. U narednom desetogodišnjem razdoblju registrirano je 35-ero novorođenčadi.¹³⁶ Izloženost drogama u prenatalnom razdoblju dovodi do različitih posljedica za zdravlje i sposobnost djeteta.

¹³² Usp. V. BILIĆ, G.BULJAN FLANDER, H.HRPKA, *Nav.dj.*, str. 194.-195.

¹³³ Usp. <http://pubs.niaaa.nih.gov/publications/FASDFactsheet/FASD.pdf>, (preuzeto: 29.06.2015.)

¹³⁴ Riječ je o pojmu FASD (*Fetal Alcohol Spectrum Disorder*), označava različite efekte koji se mogu pojaviti kod pojedinaca čija je majka konzumirala alkohol u vrijeme trudnoće
<https://depts.washington.edu/fasdpn/htmls/fasd-fas.htm>

¹³⁵ Usp. V. BILIĆ, G.BULJAN FLANDER, H.HRPKA, *Nav.dj.*, str. 196.

¹³⁶ Usp. *Isto*, str. 204.-205.

Također i majke koje su koristile drogu pokazuju simptome PTSP-a, ljutnje, neprijateljstva, antisocijalnog ponašanja, što bitno utječe na kvalitetu njihova roditeljstva.¹³⁷

Iako slabo poznat, posljednjih godina sve se više aktualizira i Sindrom tresenog djeteta takozvani *Shaken Baby Sindrome*. Predstavlja ozbiljnu traumatsku ozljedu mozga koja nastane kada odrasle osobe nasilno tresu dijete. Danas se smatra da je ovaj sindrom jasno definiran kao oblik zlostavljanja djece. „Sindrom trešnje djeteta” je zločin koji iza sebe ne ostavlja svjedoka, a žrtve su premalene te ne mogu identificirati napadača. Manifestira se učestalim drmanjem dojenčeta od strane roditelja ili skrbnika. Samo jedna “epizoda” drmanja za posljedicu može imati trajno oštećenje mozga i psihičke ozljede djeteta koje su nastale pod utjecajem istoga. Tresenje novorođenčadi i male djece najčešće se događa kada ona neutješno plaču. Istraživanja su pokazala da počinitelji potječu iz raznih socijalnih, kulturnih i ekonomskih skupina te da to nije zločin isključivo siromašnih obitelji. U većini nezgoda pokazalo se da roditelji nisu svjesni vlastite snage, a ni mogućih ozljeda koje može izazvati trešenje djeteta.¹³⁸ Mozak i lubanja još nisu sasvim razvijeni i tresenjem djeteta oboje se kreće u različitim pravcima što rezultira intrakranijalnim¹³⁹ krvarenjem. Glava je veća u odnosu na tijelo, a mišići nisu dovoljno razvijeni da kontroliraju pokrete glave što može dovesti do oštećenja živaca. Posljedice variraju u rasponu od blagih i teško uočljivih do onih ozbiljnih, teških.¹⁴⁰ Kako ishod tresenja djeteta zna biti fatalan, često se poistovjeti s iznenadnom smrću dojenčeta. Iako je pod najvećim rizikom novorođenčad, ozljede mogu nastati i kod djece uzrasta tri do četiri godine. Također, povrede vrata i mozga mogu izazvati udaranje bebe po glavi ili bacanje bebe u zrak. No, potonje može biti veoma opasno jer vratni mišići nisu dovoljni razvijeni i glava se nekontrolirano kreće u smjeru naprijed – nazad, te dovodi do toga da mozak udara u stijenke lubanje što može dovesti do pucanja krvnih žila u mozgu. Čak 40% roditelja nije svjesno toga da je tresenje ili snažno drmanje opasno za bebu. Tresenje se može dogoditi i u onim prilikama kada su roditelji preopterećeni i preumorni te ne mogu tolerirati svoju nesposobnost da smire dijete, iako većina njih na taj način ne želi učiniti zlo svome djetetu.¹⁴¹

¹³⁷ Usp. *Isto*, str. 208.

¹³⁸ Usp. <http://www.roda.hr/article/read/ne-tresite-svoju-djecu> (preuzeto:29.06.2015.)

¹³⁹ Intrakranijalno označava nešto što se nalazi unutar lubanje., u: V. HUDOLIN, Psihijatrijsko psihološki rječnik, str. 193.

¹⁴⁰ Usp., V. BILIĆ, G.BULJAN-FLANDER, H. HRPKA, *Nav.dj.*, str. 212.

¹⁴¹ Usp. <http://www.zdrav-zivot.com.hr/izdanja/alergijske-bolesti/kada-beba-place/> (preuzeto: 25.06.2015.)

Neminovno je ovdje svrstati i Munchausenov¹⁴² sindrom preko posrednika ili *Munchausen syndrome by proxy – MSBP*. Munchausenov sindrom jest jedan od umišljenih poremećaja koji mogu biti psihološki, fizički ili kombinirani. Ovdje osoba izmišlja ili pak preuveličava simptome bolesti, iako nije isključeno da osoba namjerno izaziva bolest. Ono se razlikuje od onih zdravstvenih problema koje osoba izmišlja ne bi li dobila bolovanje, mirovinu i sl. Kod Munchausenovog sindroma osoba želi biti bolesna, iako to stvarno nije.¹⁴³ Osoba se pretvara da je bolesna, namjerno se razbolijeva čak i ozljeđuje. U stanju je promijeniti laboratorijske nalaze ne bi li usmjerila svu pažnju na sebe. Sa nizom različitih simptoma te pod drugim imenima odlazi u bolnice zahtijevajući rizične operacije.¹⁴⁴ Kod Munchausenovog sindroma preko posrednika, netko drugu osobu učini bolesnom kako bi dobio pažnju drugih ljudi. Obično, radi se o roditeljima koji na taj način zlostavljaju svoju djecu, te koja su u nekim slučajevima i sami bile žrtve obiteljskog zlostavljanja.

Simptomi Munchausenovog sindroma mogu uključivati:

“-Dramatične priče o brojnim medicinskim problemima

-Česta hospitalizacija

-Nejasni ili nedosljedni simptomi

-Stanja koja se pogoršavaju bez ikakvog razloga

-Želja da se podvrgnu ispitivanjima ili čestim rizičnim operacijama

-Opsežno znanje o medicinskoj terminologiji i bolestima

-Stalna potraga za liječenjem kod različitih liječnika i u različitim bolnicama

-Ako tu osobu prati nekoliko bližnjih osoba kada se hospitalizira

-Nevoljkost omogućavanja razgovora zdravstvenih djelatnika s obitelji ili prijateljima

-Učestali zahtjevi za tablete protiv bolova ili drugih lijekova.”¹⁴⁵

Prvi ovakav slučaj zabilježen je već 1977. godine. Majke naime daju krive podatke o bolesti te lažiraju povijest bolesti ili laboratorijske rezultate. Ukoliko su svjesne da ih se promatra one se predstavljaju kao zaista brižne osobe, majke zabrinute za zdravlje svoga djeteta. Svrha takvog ponašanja jest upravo dobivanje pažnje i sažaljenja.¹⁴⁶

¹⁴² „Münchhausen, Hieronymus Carl Friedrich, njemački barun, časnik u ruskoj službi (Bodenwerder, 11.V.1720 – Bodenwerder, 22.II.1797). Legendarni lažac, vedar, dovitljiv“ <http://proleksis.lzmk.hr/38137/> (preuzeto: 16.07.2015.)

¹⁴³ Usp. <http://www.istrazime.com/klinicka-psihologija/munchausenov-sindrom/> (preuzeto: 16.07.2015.)

¹⁴⁴ Usp. <http://www.istrazime.com/klinicka-psihologija/munchausenov-sindrom/> (preuzeto: 16.07.2015.)

¹⁴⁵ Usp http://www.centar-zdravlja.net/print.php?print_page=http://www.centar-zdravlja.net/bolesti/578/munchausenov-sindrom/ (preuzeto: 16.07.2015.)

¹⁴⁶ Usp. S. TOPIĆ, D. DEGMEČIĆ, *Umišljeni poremećaji*, u: [Socijalna psihijatrija, Vol.42 br.1 Ožujak 2014.](#), str. 45.-46. Kao dodatak navodim film „The good mother“, režisera Richarda Gabaia, koji govori o navedenom sindromu vrlo realno ga prikazujući.

4.3. Profil zlostavljača nad djecom

No, osim međupartnerskog nasilja opisanog u prethodnim poglavljima, nezanemarivo je i nasilje nad djecom opisano u ovome poglavlju. Kakav je zapravo profil roditelja koji zlostavljaju svoju djecu, te što ih nagoni na isto? Često se radi o roditeljima koji nemaju kapaciteta da razumiju dijete radi svoje mentalne psihopatologije, uživanja alkohola ili droga. Roditelji koji su iz različitih razloga izgubili objektivne kriterije o potrebama djece i imaju iskrivljenu sliku o tome. Također, radi se i o onima koji nisu u stanju kontrolirati vlastito ponašanje. Bračni problemi također mogu biti okidač za provođenje nasilja. U obiteljima djece zlostavljača, otac je često indiferentan, hladan i odsutan, a majka vrlo često nametljiva, zahtjevna, nepromjenjiva. U zlostavljajućim obiteljima roditelji slabo komuniciraju s djecom, nameću svoje stavove, a djeca su ona koja trebaju slušati. Majke često djetetu daju konfuzne poruke, te ne postoji stav niti potreba da se nešto učini za dijete i zajedno sa svojim djetetom.¹⁴⁷ U većini slučajeva roditelji zlostavljači jesu upravo oni koji su i sami bili zlostavljani u djetinjstvu, te su se od žrtve pretvorili u nasilnike. Uz roditelje zlostavljače neminovno je ovdje spomenuti i druge članove uže pa i šire obitelji. Svakako, ovdje možemo uključiti i vršnjake, susjede, prosvjetne radnike, koji mogu direktno i indirektno biti zlostavljači djece. Zlostavljanje se može dogoditi unutar bilo koje obitelji, nije pravilo da se u “dobrim” obiteljima nasilje ne događa.¹⁴⁸

Američko Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi definira zlostavljače kao “osobe za koje je utvrđeno da su uzrokovale ili imale saznanja o zlostavljanju nekoga djeteta.”¹⁴⁹ Dakle, ne radi se samo o osobi koja je nasilna prema djetetu, već i o onima koji takvo ponašanje podržavaju direktno ili indirektno. Također, ne postoji dobna granica zlostavljača. To mogu biti starije osobe, ali također i mladi roditelji, neovisno o kojem je spolu riječ. U većini slučajeva zlostavljačima nije moguće dijagnosticirati neki psihički poremećaj, što nas dovodi do zaključka da i psihički stabilne osobe mogu zlostavljati djecu.¹⁵⁰

Da bi osoba bila dobar roditelj, jedan od preduvjeta, iako ne i pravilo, jest taj da su mu u ranom djetinjstvu bile zadovoljene temeljne ljudske potrebe. Među osobama kod kojih je manjkalo privrženosti, ljubavi, sklada, možemo primjetiti drugačije crte ličnosti. Stoga će on ono što je „primio“ prenositi dalje, bivajući sputavan u pokazivanju osjećaja prema djetetu.

¹⁴⁷ Usp. G. BULJAN – FLANDER, D. KOCIJAN – HERCIGONJA, Zlostavljanje i zanemarivanje djece, Zagreb, 2003., str. 30. – 31.

¹⁴⁸ Usp. <http://www.bebe-i-mi.com/rodit-brige-i-odgoj/45-roditeljske-brige-i-odgoj/830-zlostavljanje-djece-je-vise-od-modrica-i-slomljenih-kostiju> (preuzeto: 7.09.2015.)

¹⁴⁹ Usp. V. BILIĆ, G. BULJAN FLANDER, H. HRPKA, Nasilje nad djecom i među djecom, Slap, Zagreb, 2012., str. 66.

¹⁵⁰ Usp., *Isto*, str. 67.

Od svojih roditelja učio se biti roditelj, stoga ne čudi da ukoliko je osoba odrastala u zlostavljajućoj obitelji da jednoga dana postane nasilnik.¹⁵¹

4.4. Profil partnerskog zlostavljača

Pri završetku samoga rada, a ujedno i prije samoga zaključka, potrebno je ukratko prikazati i sam profil zlostavljača. Prvo pitanje koje se postavlja razmatrajući nasilje među bračnim partnerima jest tko je tipičan nasilnik u obitelji - žena ili muž, ili su ipak oboje podjednako skloni nasilju. Podaci dobiveni na temelju istraživanja pokazuju da je muž najčešći nasilnik unutar obitelji. Ovu teoriju potvrđuje i istraživanje provedeno 2001. godine među 20.951 bračnih parova u SAD-u. Ustanovljeno je da u 61% brakova nema nasilja, da je u njih 18% nasilan samo muž, da su u 13% brakova nasilna oba partnera, a tek u 8% brakova nasilna je samo žena.¹⁵² Što dovodi do toga da su muškarci nasilnici, a žene žrtve? Razmišljajući o navedenom pitanju, svakako moramo uzeti u obzir razliku između nasilja i zlostavljanja. Odvajajući to dvoje, s pravom zaključujemo da su žene u većini slučajeva nasilne, a muškarci su oni koji zlostavljaju, svojom fizičkom snagom nadjačavajući ženinu slabost. Češće se analizira muž jer se upravo u osobnosti zlostavljača traži uzrok obiteljskog nasilja. Smatra se da su nisko samopoštovanje, slaba socijalno-emocionalna regulacija, stres, te uživanje alkohola i droga neke od uzročnika zlostavljanja unutar obitelji.¹⁵³

Tri su glavna tipa nasilnika:

1. *Pasivno ovisni*. Radi se o nasilnicima koji su skloni izbjegavanju konflikata i potiskivanju ljutnje. Čini ih oko 50% svih nasilnika. Rijetki nasilni ispadi događaju se samo u obitelji kao posljedica stresa ili se pak događaju u afektu. Takve osobe su pasivno ovisne o svojoj partnerici, manje su sklone sukobima, ljubomori i izvanbračnim vezama. Vjeruju da nasilan ispad nije opravdan te se kod njih pojavljuju osjećaji žaljenja, krivnje i odgovornosti za učinjeno. Upravo ti osjećaji potiču na iniciranje tretmana pomirenja.

2. *Ciklički nasilnici* kojih ima oko 25 %. Riječ je osobama koje su nasilne samo unutar obitelji. Sakupljajući srdžbu gotovo uvijek eksplodiraju ciklički. Prema ženama odražavaju konzervativne stavove, izrazito su ljubomorni i sumnjičavi. Također kod ovakvih nasilnika uočeni su i manji problemi s alkoholom. U odnosu na partnericu, kod njih se pojavljuje jedna vrsta unutarnjeg sukoba, ona je za njih ili utjelovljenje zla ili njihova kraljica.

¹⁵¹ Usp. K. KILLEN, *Nav. dj.*, str. 94.-95.

¹⁵² Usp. M.ČUDINA-OBRADOVIĆ i J.OBRADOVIĆ, *Psihologija braka i obitelji*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 471.

¹⁵³ Usp., Isto, str. 473.

3. *Psihopatski nasilnici*. Obuhvaćaju oko 25 % nasilnika, a koji nasilje manifestiraju kako u krugu obitelji tako i izvan nje. Partnerica je objekt kojega smiju kontrolirati, te vjeruju da je nasilje opravdano. Skloni su izvanbračnim vezama i prekomjernom konzumiranju alkohola. Ne pokazuju ni malo odgovornosti niti osjećaja krivnje. Za svoje ponašanje uvijek krive partnericu.¹⁵⁴

¹⁵⁴<http://www.psyhoaktiva.hr/tretmanski-centar/psiholoski-profil-nasilnika.html> (preuzeto: 18.07.2015.)

Zaključak

U ovome diplomskome radu obrađena je tema nasilja u obitelji. Analizirajući njegove vrste te posebnosti nasilja nad djecom i ženama, sažeto je zaokružena ova složena tema. Struktura rada prati temu od pokušaja odgovora na pitanje jesu li zlostavljači isključivo psihološki neuravnotežene osobe pa sve do prikaza profila potencijalnog zlostavljača.

Prvo poglavlje otvara tematiku razvoja čovjekove ličnosti. Ličnost jest ono što odražava čovjeka, njegovo ponašanje prema okolini i drugim ljudima. Kako sam rad navodi, postoje različiti čimbenici koji utječu na formiranje ličnosti, među kojima naglasak stavljamo na genetske čimbenike. Također, istraživanja pokazuju da se već od najranije dobi čovjekova života mogu predvidjeti kasnije crte njegove ličnosti, odnosno u kojem smjeru će se ona razvijati. Da bi jasnije pojasnili navedeno, naveli smo i različite teorije ličnosti, prema kojima se nastojalo pojasniti što je to čovjek te kako se njegova ličnost razvija. Neminovno je ovdje za napomenuti i razvoj normalne odnosno abnormalne ličnosti te istaknuti različite poremećaje koji mogu dovesti čovjeka do određenog ponašanja. Konkretno, ovdje mislimo na ponašanje koje može biti nasilno ali i ne mora. Time smo nastojali prikazati ličnost kao zaista kompletnu strukturu s lepezom osobina.

Drugo poglavlje opisuje nasilje općenito. Nasilje je oblik ponašanja koji označava sve one postupke kojima se nasilnik koristi ne bi li drugoj osobi nanio bol ili patnju. Cilj ovakvog ponašanja jest upravo uspostava kontrole nad drugom osobom. Nasilje postoji od davnina te, usuđujemo se reći, s razvojem civilizacije postaje sve jače i razornije. Ono obuhvaća sve sfere čovjekova života i manifestira se u različitim oblicima, bilo to fizičko, psihičko ili pak spolno. U ovome radu smo se isključivo zadržavali na obiteljskom nasilju te smo u tome kontekstu dalje razvijali problematiku. Iako je nasilje nad ženama najistaknutije, ponekad ni muškarci nisu izuzetak. Na temelju prikupljenih podataka kratko se osvrćemo i na ovu skupinu, iako naglasak zadržavamo na nasilju nad ženama. Na ovakvu vrstu nasilja nije imuna niti Crkva, koja od samih početaka gleda na bračnu zajednicu kao zajednicu ljubavi. Štoviše, Drugi vatikanski koncil će upravo obitelj proglasiti kućnom crkvom. Upravo bračni supružnici jesu oni koji vezani neraskidivim vezom trebaju kristalizirati sliku ljubavi Krista i Crkve. Iako u teoriji jest tako, u praksi često biva suprotno. Crkva apelira na mir, sklad i ljubav unutar braka, no ne zatvarajući oči prema potrebitima, nastojeći na adekvatan način pružiti pomoć onim obiteljima koje su pogođene nasiljem.

Treće poglavlje je posvećeno isključivo nasilju nad ženama. Literatura pokazuje kako su žene u većini slučajeva žrtve obiteljskog nasilja, čemu vrlo često kumuje alkohol ili ekonomska nestabilnost unutar braka. U ovome poglavlju smo se jednim dijelom osvrnuli i na žene s invaliditetom kojima je položaj unutar društva otežan već i samim stanjem u kojemu se nalaze. Također, navodimo sve vrste nasilja te posljedice koje mogu ostaviti vidljive, ali i ne vidljive tragove na ženi. Što je to što ženu zadržava da ostane u jednom nasilnom odnosu, daje odgovor upravo ovo poglavlje. Ukoliko muškarac stavlja ženu pod svoju kontrolu, ona „nestaje“ u tome nezdravom odnosu i često biva nemoćna izaći iz ovoga začaranoga kruga. Uništavanjem dostojanstva i oduzimanjem sredstava za život prisiljene su ostati uz nasilnika, iako su jedino one u mogućnosti zaustaviti zlostavljanje.

Četvrto poglavlje, a ujedno i posljednje, posvećeno je nasilju nad djecom. Iako se radi o djeci različitih dobnih skupina, od izuzetne važnosti bio je osvrt na prenatalno razdoblje. Čak i u ovome razdoblju djeca mogu biti zlostavljana, odnosno ponašanje njihovih majki može se smatrati nasiljem okrenutim prema njima. Budući da su djeca često svjedoci nasilja i sukoba među njihovim roditeljima, mogu i sami postati pasivne žrtve. Viđeno ponašanje kvalificiraju kao normalno te ga podržavaju nakon što odrastu.

Zaključno, nasilje u obitelji težak je zločin koji nosi brojne posljedice. Od privatno-obiteljskoga postaje društveni fenomen kojemu se nastoji pristupiti s različitih aspekata, a prvi među njima je svakako onaj psihološki. Ljudska bića se oblikuju već od samoga rođenja, a na što u prvome redu utječe njihova obitelj. Dokaz tomu leži u činjenici kako su psihički nestabilne osobe sklonije nasilju od one druge skupine. Ipak, nije za isključiti da subjekti nasilja mogu biti i osobe zdrave psihe, a koje onda, potaknute nekim drugim čimbenicima, vrše isto. Pravila očito nema, ali na društvu je zadatak uočavanje i sprečavanje nasilja bilo koje vrste.

Vrijednost ovoga rada jest u tome što na kratak način upućuje na široku problematiku, kao što je nasilje u obitelji. Prilikom pisanja ovoga rada nastojali smo obuhvatiti sve one skupine pogođene nasiljem, u prvome redu to su žene i djeca. Problem nasilja nad ženom i djecom nije isključivo intiman problem, ali se tek može intervenirati ukoliko žrtva zatraži pomoć. Iako ponekad nismo upoznati sa situacijom u nečija „četiri zida“, to nikako ne znači da ne trebamo dizati svijest ljudi i apelirati na mir. Svakako, osim obiteljskog nasilja postoji i niz drugih vrsta nasilja koje se ne moraju događati unutar obitelji, odnosno bračni partneri nisu počinitelji nasilja.

Sukladno tome možemo istaknuti i druge oblike nasilja poput: trgovanja ženom, djecom, genitalnog sakaćenja, nasilne provjere djevičanstva, ubojstva iz časti, korektivnog silovanja ne bi li se time “izliječila” homoseksualnost osoba. Sve navedeno pokazuje da se radi o zločinima iz mržnje, koji su rodno uvjetovani. Svaka osoba ima pravo na častan i dostojanstven život, stoga svim žrtvama nasilja treba pokazati da nisu same.

Summary

The aim of this paper is to present the argument of violence in the family, every day more frequent phenomenon. Violence of this type doesn't choose its victims and it can occur in booth, rich and poor families. There is no general role of who will be a victim and who a bully, although an eventual violent profile can be determined. In most cases, this are people who have been abused in childhood and from the victims turned into to the role of bullies. The intention of this paper is to show the determine types of violence, especially over the kids and women and also its consequences. On the second place, to show the causes and effects of violence to the individual and to the community which should raise its voice and urge the peace and dignity of every human being.

Key words: family, violence, consequences of violence, women, children.

Bibliografija

Crkveni Izvori

IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio*, KS, Dokumenti 64, Zagreb, 1997.

Zakonodavni izvori

HRVATSKI SABOR, Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2005. do 2007. godine, u: *Narodne novine*, broj 182/04

HRVATSKI SABOR, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, u: *Narodne novine*, 137/09, 14/10, 60/10.

HRVATSKI SABOR, Zakon o medijima, u: *Narodne novine*, 59/04, 84/11, 81/13

Knjige

AJDUKOVIĆ, M., *Mitovi i činjenice o nasilju nad ženom*, u: *Nasilje nad ženom u obitelji*, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2000.

ANIĆ, R. J., *Žena u Crkvi i društvu*, Sarajevo-Zagreb, 2012.

ARAČIĆ, P.–DŽINIĆ, I., *Mladi roditelji o Bogu, Crkvi i odgoju*, Đakovo, 2013.

BEGIĆ, D., *Psihopatologija*, Zagreb, 201.

BILIĆ, V., BULJAN-FLANDER, G., HRPKA, H., *Nasilje nad djecom i među djecom*, Slap, Zagreb, 2012.,

BILOKAPIĆ, Š., <<Spolno nasilje u obitelji- Teološko moralni osvrt>>, u: *Muško i žensko stvori ih. Žene i muškarci u življenju i u službi Božjeg poslanja*, Split, 2008

BUBNIĆ, LJ.–ŽAKULA DESNICA, T. – MRAVINAC, S. – ŠPIGL, N., «Iskustva djece pri korištenju interneta: izloženost djece seksualnim sadržajima», u: *Psihologija i nasilje u suvremenom društvu. Zbornik radova znanstveno stručnog skupa Psihologija nasilja i zlostavljanja*, Osijek, 2006.

BULJAN FLANDER, G., Izloženost djece nasilju-jesmo li nešto naučili? u: *Psihologija i nasilje u suvremenom društvu, Zbornik radova znanstveno – stručnog skupa Psihologija i nasilje*

BULJAN – FLANDER, G., KOCIJAN – HERCIGONJA, D., *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*, Zagreb, 2003.

- CICCHETTI, D., CARLSON, V., *Child Maltreatment: Theory and research on the Causes and Consequences of Child Abuse and Neglect*, Cambridge University Press, New York, 1989.
- ČUDINA – OBRADOVIĆ, M., OBRADOVIĆ, J., *Psihologija braka i obitelji*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.
- DAVISON, G.C. i NEALE, J.M., *Psihologija abnormalnoga doživljavanja i ponašanja*, Zagreb, 1998
- FATOVIĆ FERENČIĆ, S. – TUCAK, A., *Medicinska etika*, Zagreb, 2011
- FREUD, S., *Autobiografija*. Nova predavanja za uvođenje u psihoanalizu. Radiša Timotić, Beograd, 197
- FREUD, S., *Uvod u psihoanalizu*, Radiša Timotić, Beograd, 1969.
- FROMM, E., *Anatomija ljudske destruktivnosti*, Naprijed, Zagreb, 1980.
- IVANČIĆ, T., *Agresivnost i povjerenje*, Zagreb, 2001.
- KILLEN, K., *Izdani. Zlostavljana djeca su odgovornost svih nas*, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2001.
- KNEŽEVIĆ, M., «Žena s invaliditetom u odrastanju», u: *Obitelj u suvremenom društvu. Zbornik radova*, Zagreb, 1999.
- MAMULA, M., «Žrtve nasilja u obitelji», u: *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*, Zagreb, 2014
- MAMULA, M., <<Zdravstvene i psihološke posljedice spolnog nasilja nad ženama>>, u: *Nasilje nad ženom u obitelji*, Zagreb, 2000.
- MAMULA, M., DIJANIĆ PLAŠĆ, I., <<Seksualno nasilje-prijedlozi i promjena zakonodavstva, zaštite žrtava i razvoj preventivskih programa, u: *Psihologija i nasilje u suvremenom društvu. Zbornik radova znanstvenog stručnog skupa Psihologija nasilja i zlostavljanja*, Osijek, 2006.
- MASLIĆ, SERŠIĆ, D., *Ekonomsko nasilje nad ženama: manifestacije, posljedice i putovi oporavka*, Zagreb, 2010.
- PETZ, B., *Uvod u psihologiju. Psihologija za nepsihologe*, Naklada Slap, Zagreb, 2011
- ROGIĆ HADŽALIĆ, D. – KOS, J., *Nasilje u obitelji: pravni okvir i pojavni oblici 2007.-2010.*, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2012.
- SANDERSON, C., *Zavođenje djeteta*, V.B.Z., Zagreb, 2005.
- ŠALKOVIĆ, J., *Odredbe kanonskoga prava o zaštiti od nasilja u obitelji*, u: *Nasilje nad ženama – Teološko pastoralni izazov*, Zbornik radova, Split, 2006.
- ŠKALABRIN, N., *Ženidba. Pravno-pastoralni priručnik*, Đakovo, 1995., str. 66.

VASTA, R –HAITH, M.M. – MILLER, S.A., *Dječja psihologija*, Zagreb, 2005.

ZVONAREVIĆ, M., *Psihologija*, ŠK, Zagreb, 1973.

WINKEL, R., *Djeca koju je teško odgajati*, Zagreb, 1996.

Članci

AJDUKOVIĆ, M., PEČNIK, N., *Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji*, u: *Revija za socijalnu politiku*, 1994.,vol. 1, br. 3

ERWIN, E.J. – MORTON, N. >> Exposure to Media Violence and Young Children with and Without Disabilities: Powerful Opportunities for Family – Professional Partnerships<<, *Early Childhood Educ Journal*, 36 (2008.)

ĐUNĐEK, S., *Silovanje u obitelji ili kakvo smo mi to društvo?* U: *Policajska sigurnost*, Zagreb, godina 20.(2011.), br. 3

GERSHOFF, E.T., *Corporal Punishment by parents and associated child behaviorus and experiences*, u. A Meta – Analytic and Theoretical Review, *Psychological Bulletin*, 2002., vol. 128., br. 4

JELAČA, N., *Trebaju li zlostavljana djeca kontakt s roditeljem zlostavljačem?* u: *Ljetopis socijalnog rada*,vol.9, br.2, 2002.

KLASNIĆ, K.,<<Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u Hrvatskom društvu – konceptualne pretpostavke>>, u:*Soc.ekol.*, Zagreb, vol 20 (2011.), br. 3

KOZARIĆ KOVAČIĆ, D., KOVAČIĆ, Z., RUKAVINA, L., «Posttraumatski stresniporemećaj», u: *Medix*, vol.13, br.71., 2007.

MALEŠA, D., <<Škola, roditelji, djeca>>, u: *Obnovljeni život*, vol.48., br. 6.

MILJEVIĆ – RIDIČKI, R., *Zlostavljanje djece: Oblici zlostavljanja I njihovo prepoznavanje*, u: *Društvena istraživanja*, vol.4, br.4-5 (18-19), 1995.

MILIĆ BABIĆ, M. «Nasilje i osobe s invaliditetom», u: *Ljetopis socijalnog rada*, 2009., 16 (3)

PEČNIK, N., *Prilog odbacivanju tjelesnog kažnjavanja djece*, u: *Dijete i društvo*, 2006., vol.8, br.1

PERNAR, M., «Psihološke odrednice braka», u:*Medicina fluminensis*, 2010., vol.46, br.3

POREDOŠ LAVOR , D.– JERKOVIĆ, S., «Nasilje nad muškarcima», u: *Policija i sigurnost*, vol.20, br.3, Zagreb, 2011.

RADENOVIĆ, S., *Bioetika i nasilje*, u: *European Journal of Bioetichs*, vol.5, br.5, 2012.

SEŠAR, K. SEŠAR, D. *Zanemarivanje – definiranje, rizični čimbenici i posljedice za psihološki razvoj djeteta* u: *MagistraIadertina*, Vol.3, br.1, 2008.

TAMARUT, A., «Crkveno lice obitelji», u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014) 4

TOPIĆ, S. DEGMEČIĆ, D., Umišljeni poremećaji, u: *Socijalna psihijatrija*, Vol.42 br.1 Ožujak 2014.

VALKOVIĆ, J., «Oblici i utjecaji televizijskog nasilja», u: *Nova prisutnost* 8 (2010) 1

Enciklopedije i Leksikoni

Hrvatski enciklopedijski rječnik, Novi liber, Zagreb, 2002.

HUDOLIN, V., Psihijatrijsko psihološki rječnik

TREBJEŠANIN, Ž., *Rečnik psihologije*, Beograd, 2004.

Internet portali

Eliminating corporal punishment: a human rights imperative for Europe's children, *Council of Europe Publishing*, 2005.

<http://www.istrazime.com/psihologija-licnosti/freud-i-suvremena-psihologija-sto-nam-je-ostavio-otac-psihoanalize/> (preuzeto: 1.05.2015.)

World report on violence and helath: summary,

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf,
(preuzeto: 25.04.2015.)

<http://sibenskiportal.hr/2015/01/27/tko-je-sef-u-tvojoj-kuci-mama-ne-zeli-biti-sef-ali-mora-je-tata-je-tako-blesav/> (preuzeto: 24.04. 2015.)

<http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Broj-maloljetnih-zlostavljacka-rapidno-se-povecava-Roditelji-u-strahu-od-vlastite-djece?articlesrclink=related> (preuzeto: 28.04.2015.)

<http://www.fld.ba/stranica/sigurna-kuca-skloniste-za-zene-i-djecu-zrtve-nasilja-u-porodici>
(preuzeto 13.05. 2015.)

<http://www.babe.hr/hr/sigurna-kuca-vukovarsko-srijemske-zupanije/> (preuzeto 13.05.2015.)

http://www.svantunrijeka.hr/hr/22_travnja_2015_papina_kateheza_na_opcoj_audijenciji_u_srijedu/724/8 (preuzeto: 12.05.2015.)

<http://www.svantun>

[rijeka.hr/hr/15_travnja_2015_papina_kateheza_na_opcoj_audijenciji_u_srijedu/710/8](http://www.svantunrijeka.hr/hr/15_travnja_2015_papina_kateheza_na_opcoj_audijenciji_u_srijedu/710/8)

(preuzeto: 12.05.2015.)

http://www.svantunrijeka.hr/hr/18_ozujka_2015_papina_kateheza_na_opcoj_audijenciji/658/8 (preuzeto: 12.05.2015.)

http://www.svantunrijeka.hr/hr/8_travnja_2015_papina_kateheza_na_opcoj_audijenciji_u_srijedu/696/8 (preuzeto: 11.05.2015.)

<http://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima>, (preuzeto: 29.04.2015.)

<http://www.zastitimodjecuodnasilja.org/latn/?page=23>, (preuzeto: 29.04.2015.)

<http://wol.jw.org/hr/wol/d/r19/lp-c/102006362>, (preuzeto: 29.04.2015.)

<http://www.zarez.hr/clanci/zenin-novac-u-muskoj-lisnici>, (preuzeto: 24. 04. 2015.)

<http://nebeska-harmonija.hr/iscjeljivanje-silovanih-zena/> (preuzeto: 28.04.2015.)

<http://rapecrisis.org.za/information-for-survivors/rape-trauma-syndrome/> (preuzeto: 28.04.2015.)

<http://www.parentium.com/prva.asp?clanak=48389> (preuzeto:28.04.2015.)

<http://pubs.niaaa.nih.gov/publications/FASDFactsheet/FASD.pdf>, (preuzeto: 29.06.2015.)

<https://depts.washington.edu/fasdpn/htmls/fasd-fas.htm>, (preuzeto: 29.06.2015.)

<http://www.roda.hr/article/read/ne-tresite-svoju-djecu> (preuzeto:29.06.2015.)

<http://www.zdrav-zivot.com.hr/izdanja/alergijske-bolesti/kada-beba-place/> (preuzeto:25.06.2015.)

<http://proleksis.lzmk.hr/38137/> (preuzeto: 16.07.2015.)

<http://www.istrazime.com/klinicka-psihologija/munchausenov-sindrom/> (preuzeto:16.07.2015.)

<http://www.istrazime.com/klinicka-psihologija/munchausenov-sindrom/> (preuzeto:16.07.2015.)

http://www.centar-zdravlja.net/print.php?print_page=http://www.centar-zdravlja.net/bolesti/578/munchausenov-sindrom/ (preuzeto: 16.07.2015.)

<http://www.psyhoaktiva.hr/tretmanski-centar/psiholoski-profil-nasilnika.html> (preuzeto: 18.07.2015.)

<http://www.bebe-i-mi.com/rodit-brige-i-odgoj/45-roditeljske-brige-i-odgoj/830-zlostavljanje-djece-je-vise-od-modrica-i-slomljenih-kostiju> (preuzeto: 7.09.2015.)

JURJEVIĆ, I., : <http://www.zadarskilist.hr/clanci/10082011/nasilje-nad-djecom---jesmo-li-ga-uistinu-svjesni> (preuzeto: 28.04.2015.)

KANIŽAJ, I., CIBOCI, L., «Kako je nasilje preko medija ušlo u naše domove», http://www.matica.hr/media/pdf_knjige/840/djecaMedija%2011.pdf (preuzeto: 29.04.2015.)

KOLAR, M., : <http://actnow.hr/wp-content/uploads/2009/08/PrirucnikZenska.pdf>, (preuzeto: 24.05.2015.)

KOVAČIĆ LESAR, M., *Nasilje nad osobama s invaliditetom*

<http://www.ocvz.hr/index.php/edukacijaa/428-borba-protiv-nasilja-nad-osobama-s-invaliditetom> (preuzeto:29.04.2015.)

Sadržaj

Sažetak	2
Uvod	3
1. Psihološke teorije ljudske osobnosti	5
1.1. Fenomenološka teorija ličnosti	6
1.2. Teorija ličnosti prema Cattellu	6
1.3. Teorija ličnosti prema Eysencku	7
1.4. Dimenzije ličnosti po Cloningeru	7
1.5. Freudova teorija ličnosti	7
1.6. Ponašanje i vlastitosti ljudske osobe	8
1.7. Normalna i abnormalna osobnost	9
1.7.1. Poremećaji doživljavanja ličnosti	10
1.7.2. Poremećaji ličnosti u užem smislu	11
1.8. Zaključno o ličnosti	11
2. Teorija i analiza nasilja.....	13
2.1. Sociološko poimanje nasilja	13
2.2. Kulturološko-civilizacijski vid nasilja	14
2.3. Oblici i vrste obiteljskog nasilja	15
2.3.1. Oblici nasilja	17
2.3.2. Nasilje nad djecom kao posebna kategorija nasilja	19
2.4. Odnos Crkve prema nasilju u obitelji	20
2.5. Nasilje i mediji.....	23
3. Nasilje nad ženama.....	25
3.1. Nasilje nad ženama s invaliditetom kao posebna kategorija nasilja.....	26
3.2. Ekonomsko nasilje nad ženama.....	27
3.3. Spolno nasilje nad ženama	29
3.3.1. Mitovi i predrasude o silovanju	31
3.3.2. Posljedice spolnog nasilja	32
3.4. Mitovi i činjenice obiteljskog nasilja nad ženama.....	33
3.5. Zašto žena ostaje u nasilnom braku?	37
4. Nasilje nad djecom u obitelji.....	39

4.1. Kategorije nasilja nad djecom:	39
4.2. Posebni oblici zlostavljanja-nerođene i tek rođene djece	42
4.3. Profil zlostavljača nad djecom.....	46
4.4. Profil partnerskog zlostavljača	47
Zaključak.....	49
Summary	52
Bibliografija	53
Sadržaj.....	59